

natuurpunt

BETON RAPPORT

VAN DE **VLAAMSE GEMEENTEN**
EN **PROVINCIES**

INHOUD

SAMENVATTING ... 4

RANGSCHIKKING BETONSNELHEID

- ① Aanleiding: Hoe brengen we de betonstop in de praktijk? ... 18
- ② Beleidscontext ... 20
- ③ Methodologie ... 26
- ④ Resultaten en discussie ... 32
- ⑤ Conclusies ... 46
- ⑥ Aanbevelingen ... 50
- ⑦ Goede voorbeelden ... 54

LITERATUURLIJST... 60

AFKORTINGEN ... 61

BIJLAGEN ... 62

Individuele fiches per gemeente:
www.natuurpunt.be/betonrapport

COLOFON

Betonrapport van de Vlaamse gemeenten en provincies

Een studie van Natuurpunt vzw (27 augustus 2018)

Tekst en analyse: Frederik H. Mollen, expert ruimte, Dienst Beleid

Data: Vlaams Instelling voor Technologisch Onderzoek (VITO)

Concept: Frederik H. Mollen, Joris Gansemans, Hendrik Moeremans

Verantwoordelijke uitgever: Chris Steenwegen, Coxiestraat 11, 2800 Mechelen

Kaarten: Jonas Dillen, expert GIS, Dienst Beheer

Lay-out: Jenny Dedoncker

Referentie: Mollen F.H. 2018. Betonrapport van de Vlaamse gemeenten en provincies Natuurpunt, Mechelen

BETONRAPPORT VLAANDEREN

14% VERHARD

(WONINGEN, GEBOUWEN, STRATEN, PARKINGS)

BETONSNELHEID

6 hectare/dag

OPEN RUIMTE DIE ELKE DAG VERLOREN GING TUSSEN 2005 - 2015

33% RUIMTEBESLAG

(WONEN, WERKEN, MOBILITEIT, RECREATIE)

LEEFDICHTHEID

25 inwoners

PER HECTARE BEBOUWDE OPPERVLAKTE

DE OPLOSSING

Niet bouwen in bos, overstromingsgebied of slecht bereikbare plaatsen

57.500 hectare overtollige bouwgrond schrappen

Compacte kernen in dorpen en steden

Meer sociaal leven

Goedkope infrastructuur

Beter bereikbaar

SAMENVATTING

- De afgelopen jaren is de bewoning in Vlaanderen verder verdund. Het aantal inwoners per bebouwde oppervlakte daalde van 36 naar 25 inwoners per hectare. In plaats van efficiënter, wordt kwistiger met open ruimte omgesprongen.
- Geen enkele stad draait zo snel aan de betonmolen als Hoogstraten: per week ging er meer dan een halve hectare open ruimte op de schop, en dat tien jaar lang.

In slechts een minderheid van de Vlaamse gemeenten wordt efficiënt omgesprongen met open ruimte.

- Toch ligt de sleutel tot de betonstop bij de gemeenten. Zij moeten die waarmaken. De belangrijkste stap daarin is het schrappen van overtollige bouwgronden: ca. 57.500 ha verdeeld over heel Vlaanderen. Maar de Vlaamse overheid moet de financiering ervoor nog opzetten.

In Vlaanderen verdwijnt er elke dag 6 hectare open ruimte onder het beton. In geen enkele Europese regio wordt zo kwistig met open ruimte omgesprongen. Dat dreigt onze regio onleefbaar te maken: met veel fileleed, torenhoge infrastructuurkosten, een ongezonde leefomgeving en versnipperde natuur tot gevolg. De Vlaamse regering heeft dan ook terecht gekozen voor een betonstop: geen bijkomende inname meer van landbouwgrond en natuur. Maar hoewel de ambitie op Vlaams niveau is gesteld, ligt de realisatie ervan op een totaal

ander niveau: in handen van lokale besturen. Zij zullen de betonstop moeten realiseren. Elk gemeentebestuur zal de komende legislatuur inspanningen moeten leveren. Met dit rapport wil Natuurpunt de gemeenten een leidraad bieden om hun eigen betonstop waar te maken.

Cijfers die de gemeenten kunnen gebruiken om dat beleid waar te maken zijn echter minder toegankelijk en vaak onbekend bij de besturen zelf. Nochtans zijn die cijfers het vertrekpunt voor het uitstippen

van het lokaal beleid, en bij de opmaak van de bestuursakkoorden die volgen op de lokale verkiezingen van oktober dit najaar.

Daarom hebben we onderzocht waar de betonmolens het snelst draaien en waar de betonstop nu al uitgevoerd wordt. In dit rapport is dat voor het eerst op gemeenteniveau berekend en gebundeld.

De gegevens per gemeente zijn raadpleegbaar op www.natuurpunt.be/betonrapport

Dit rapport verschaft alvast inzicht in de **BETONTOESTAND** (heden), de **BETONEVOLUTIE** (verleden) en de **BETONTOEKOMST** van de gemeentes, en dit op basis van **VIJF INDICATOREN** (ruimtebeslag, verhardingsgraad, betonsnelheid, leefdichtheid en betonrisico).

Omdat de betonstop gradueel wordt ingevoerd, kan er nog 22.500 ha open ruimte ingenomen worden tussen nu en 2040. Daar tegenover staat vandaag nog een aanbod van ca. 80.000 ha bouwgrond. **Het overtollige aanbod (ca. 57.500 ha) moet dus worden geschrapt.** Dat zal het makkelijkst zijn in overstromingsgevoelige gebieden, waardevolle bossen en oninteressante woonuitbreidingsgebieden (WUGs).

Voor een samenvatting van de resultaten, verwijzen we naar de conclusies achteraan dit rapport. Volgend op de conclusies werden ook talrijke aanbevelingen voor Vlaamse en lokale beleidsmakers gebundeld, en geven we goede praktijkvoorbeelden mee.

Natuurpunt verwerkte officiële datasets, in hoofdzaak aangeleverd of berekend door het VITO (Vlaamse Instelling voor Technologisch

Onderzoek), op basis van het Ruimtemodel Vlaanderen. De cijfers zijn identiek aan de sets die de Vlaamse overheid gebruikt en beslaan de periode 1985 -2016. Het merendeel ervan is online beschikbaar (BELSTAT, AGIV,...). Die datasets zijn beschikbaar bij de auteur.

ALSMAAR MEER BETON PER INWONER

Sinds 1985 nemen we per Vlaming almaar meer ruimte in. Terwijl we dichter bij elkaar moeten gaan wonen, doen we het tegenovergestelde: de Vlaamse leefdichtheid – het aantal inwoners per bebouwde oppervlakte - daalde van 36 naar 25 inwoners per hectare. Slechts 45 van de 308 gemeenten slaagden erin om de omslag tot verdichting te maken, ondanks trends op de woningmarkt als appartementisering, groeps-woningbouw en compacter bouwen.

VOORDELEN VAN DE BETONSTOP

1 ECOLOGISCHE BATEN:

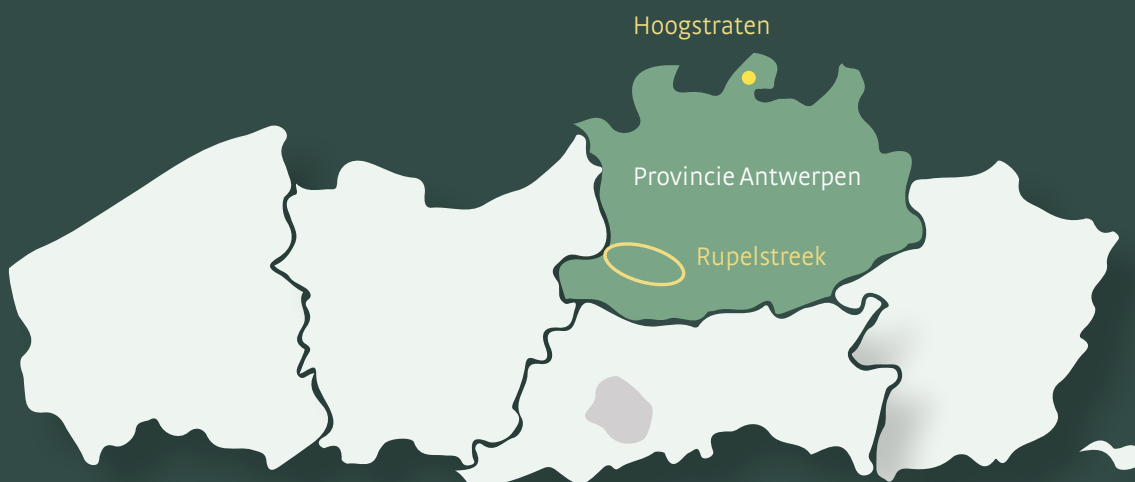
versnippering is één van de grote problemen voor dieren en planten. Hoe meer de natuur aaneengesloten is, hoe groter de kans dat ze overleven.

2 ECONOMISCHE BATEN:

minder files, meer kansen voor kleinhandel, lagere kosten voor riolering, internet, elektriciteit...

3 MAATSCHAPPELIJKE BATEN:

minder wateroverlast bij hevige regenval, verhoogde levenskwaliteit in hechte dorpen en steden, meer sociaal contact

HOOGSTRATEN: DE BETONHOOFDSTAD VAN VLAANDEREN

Geen enkele stad draait zo snel aan de betonmolen als Hoogstraten: per week ging er meer dan een halve hectare open ruimte op de schop, en dat tien jaar lang. Daarmee ligt de betonsnelheid er 4 keer hoger dan het Vlaams gemiddelde. Ook andere gemeenten in de Noorderkempen (Wuustwezel, Merksplas, Brecht) kampen met een hoge betonsnelheid.

De verklaring: ontwikkelingen voor wonen, industrie en landbouw (onder andere enkele megakippenstallen). Hier is de betonstop nog lang niet ingezet.

RUPELSTREEK: OMVORMING STEENBAKKERIJEN

Aan het andere uiterste bevindt zich de Rupelstreek. Gemeentes Niel en Boom laten zelfs een negatieve betonsnelheid noteren: dat betekent dat er oppervlakte bebouwde percelen er afneemt. Dat is onder meer te verklaren door de herontwikkeling van verlaten steenbakkerijen, waarbij er naast wooneenheden, ook groen en natuur worden hersteld. Ook voor andere ge-

meentes in de Rupelstreek (Hemiksem, Schelle en Rumst) ligt de betonsnelheid beduidend lager dan het Vlaams en provinciaal gemiddelde.

PROVINCIE ANTWERPEN VERHARDT HET MEEST, LIMBURG DRIJFT BETONSNEL- HEID ALS ENIGE OP.

De betonsnelheid ligt het hoogst in de provincie Antwerpen. Een kwart van het nieuwe beton dat de afgelopen 10 jaar in Vlaanderen gestort werd, kwam in deze provincie terecht. Oost- en West-Vlaanderen vormen de rest van de beton-top 3. Voor Oost-Vlaanderen ligt het zwaartepunt in het noorden van de provincie, met name in het Meetjes- en Waasland.

Limburg heeft momenteel de laagste verhardingsgraad van Vlaanderen (12,6 procent). Maar dat zou weleens kunnen veranderen: de provincie springt de laatste jaren almaar kwistiger om met de resterende open ruimte. In 2016 liet Limburg als enige provincie een stijgende betonsnelheid optekenen ten opzichte van het gemiddelde uit de voorbije tien jaar. Meer dan het helft van de bijkomende bebouwing wordt gerealiseerd op plekken waar dat niet aan te raden is (bvb in slecht bereikbaar of overstromingsgevoelig gebied).

4 DELEN VAN DE OPLOSSING

1

“SCHRAP OVERBODIGE BOUWGRONDEN”

Met de betonstop wil Vlaanderen geen nieuwe open ruimte meer aansnijden in 2040. Vooraleer het zover is, kan nog 22.500 ha extra ruimte ingenomen worden. Maar in het verleden werd door de overheid nog veel meer bouwgebied afgebakend: 80.000 hectare. Die oppervlakte zullen we niet nodig hebben om de stijgende bevolking op te vangen. En het zou een ramp zijn om ze aan te snijden. Het overtollig aanbod bedraagt momenteel 57.500 hectare. Die oppervlakte moet geschrapt worden, anders is het risico reëel dat ze toch wordt volgebouwd. Gronden met een hoog risico op overstromingen (signaal-

gebieden), woonuitbreidingsgebieden (WUGs) en waardevolle bossen moeten het eerst geschrapt worden.

Eigenaars van zulke gronden moeten volledig vergoed worden. Uit onderzoek blijkt dat dit (inclusief de schadever-

goedingen van 100%) 4 miljard goedkoper is dan de kost van een verder volgebetonneerd Vlaanderen.

Voorbeeld van een bijzonder ongelukkig gelegen bouwgrond. Zulke percelen blijven beter open ruimte. (Foto: Frederik Mollen)

2

“VERDICHT”

We zullen efficiënter moeten omgaan met de ruimte die we innemen. In Vlaanderen zijn er veel mogelijkheden om ruimte die nu al ingenomen wordt door de mens efficiënter in te richten, met extra woon- en werkplekken, op goed bereikbare plaatsen. Daar zal creativiteit voor nodig zijn: architecten en projectontwikkelaars hoeven niet te vrezen voor hun job na 2040.

Door dorpskernen en stads-kernen te versterken, krijg je opnieuw een voldoende grote schaal om winkels, cafés en lokale verenigingen te laten floreren - of openbaar vervoer te onderhouden. In breed uitgesmeerde verkavelingen is de bevolkingsdichtheid te laag en dreigt vereenzaming en isolatie.

3

“HOU HET BETAALBAAR”

Hoewel de betonstop zich op lange termijn terugbetaalt, is op korte termijn budget nodig om de nodige instrumenten – zoals het schrappen van overtollig aanbod aan bouwgronden – te financieren. Dat is een investering in de levenskwaliteit van de Vlaming.

De Vlaamse overheid moet dan ook de nodige budgetten voorzien om de betonstop uit te voeren zoals gepland. Een deel van dat budget kan alvast komen uit de planbaten: een heffing op de meerwaarde die je krijgt door elders hoger te mogen bouwen of wanneer een slechtgelegen landbouwgrond plots bouwgrond wordt. Op die manier kan de betonstop zichzelf betalen, ook op kortere termijn.

4

“START LOKAAL”

De betonstop is een opdracht voor elke gemeente. In totaal is er 56.000 hectare bouwgrond te veel. Zowel landelijke gemeentes als centrumsteden zullen hun deuit in het zakje moeten doen. Met het cijfermateriaal uit het betonrapport kan elk gemeentebestuur aan de slag om afwegingen te maken die zorgen voor een duurzame en leefbare ruimtelijke ordening. Waar kan er verdicht worden? Welke woonuitbreidingsgebieden worden beter geschrapt?

Gemeente	Beton- snelheid (m2 per dag)	Rang- schik- king	Leef- dichtheid (inw per bebouwde ha)	Evolutie leef- dicht- heid	Provincie	Opper- vlakte (ha)	Inwoners (2016)	Cat	Ontwikkel- kans	Opper- vlakte in gevaar (ha)
HOOGSTRATEN	815	1	14	-1	Antwerpen	10549,73	21300	C4	Matig	340
LOMMEL	744	2	18	-2	Limburg	10234,6	33996	C2	Matig	910
GENT	742	3	46	+2	Oost-Vlaanderen	15771,53	259083	A1	Zeer goed	1990
GEEL	707	4	19	-1	Antwerpen	11018,11	39560	A3	Goed	680
IEPER	695	5	18	-3	West-Vlaanderen	13150,3	35014	C1	Matig	550
WUUSTWEZEL	688	6	17	-3	Antwerpen	8942,48	20459	C4	Matig	260
BERINGEN	677	7	24	-1	Limburg	7856,79	45704	C2	Zeer goed	890
BRUGGE	676	8	35	-2	West-Vlaanderen	14087,5	118187	A3	Goed	2920
ROESELARE	625	9	26	-0	West-Vlaanderen	6040,89	61657	A3	Goed	490
BEVEREN	612	10	23	-2	Oost-Vlaanderen	15304,77	47946	A3	Goed	3710
MERKSPLAS	570	11	11	-3	Antwerpen	4461,87	8626	C4	Matig	170
BRECHT	545	12	18	-1	Antwerpen	9147	28786	C4	Matig	390
HASSELT	534	13	30	+0	Limburg	10269,02	77124	A3	Goed	990
POPERINGE	468	14	15	-2	West-Vlaanderen	12074,44	19735	C1	Matig	180
TIENEN	467	15	25	-2	Vlaams-Brabant	7276,41	34365	A3	Goed	410
SINT-TRUIDEN	466	16	25	-2	Limburg	10711,68	40169	A3	Goed	570
EVERGEM	466	17	22	-1	Oost-Vlaanderen	7534,14	34999	D3	Beperkt	1100
MALDEGEM	464	18	18	-2	Oost-Vlaanderen	9567,59	23550	C4	Matig	280
HEIST-OP-DEN-BERG	453	19	20	+0	Antwerpen	8666,97	42416	A4	Goed	530
BILZEN	441	20	25	-2	Limburg	7597,4	32151	C2	Matig	680
DEINZE	441	21	20	-1	Oost-Vlaanderen	7613,84	30906	A3	Goed	530
SINT-NIKLAAS	435	22	33	+0	Oost-Vlaanderen	8419,86	76028	A3	Goed	570
LOKEREN	431	23	25	-1	Oost-Vlaanderen	6822,28	41057	A3	Goed	390
AALTER	430	24	17	-1	Oost-Vlaanderen	8240,28	20296	A4	Goed	450
LOCHRISTI	421	25	18	-1	Oost-Vlaanderen	6066,74	22220	D3	Beperkt	190
WINGENE	414	26	13	-1	West-Vlaanderen	6854,81	14158	D3	Beperkt	160
BALEN	411	27	16	-0	Antwerpen	7300,1	22356	D3	Beperkt	430
MAASMECHELEN	409	28	26	-2	Limburg	7695,05	37813	C4	Matig	760
GENK	399	29	23	-1	Limburg	8756,83	65986	A3	Goed	1840
KORTRIJK	394	30	32	-1	West-Vlaanderen	8080,99	75736	A3	Goed	660
ANTWERPEN	387	31	93	+8	Antwerpen	20428,14	520504	A1	Zeer goed	4440
ZONNEBEKE	383	32	13	-1	West-Vlaanderen	6812,81	12355	D3	Beperkt	100
SINT-LIEVENS- HOUTEM	372	33	18	-4	Oost-Vlaanderen	2705,74	10213	D3	Beperkt	100
RAVELS	367	34	14	-1	Antwerpen	9526,67	14810	D3	Beperkt	180
WESTERLO	367	35	18	-1	Antwerpen	5545,59	24688	C4	Matig	360
AALST	363	36	37	+1	Oost-Vlaanderen	7863,88	84859	A3	Goed	720
TONGEREN	363	37	25	-2	Limburg	8784,94	30865	C1	Matig	460
UDENARDE	359	38	23	-0	Oost-Vlaanderen	6892	30972	A3	Goed	360
KALMTHOUT	359	39	17	-1	Antwerpen	5943,95	18490	A4	Goed	220
WAREGEM	352	40	23	-1	West-Vlaanderen	4449,08	37871	A3	Goed	250

OOSTENDE	341	41	60	-5	West-Vlaanderen	4090,81	70994	A3	Goed	600
GERAARDSBERGEN	339	42	26	-1	Oost-Vlaanderen	8008,71	33204	A3	Goed	470
STADEN	337	43	12	-2	West-Vlaanderen	4683,74	11314	D3	Beperkt	60
VEURNE	337	44	15	-3	West-Vlaanderen	9734,74	11727	C1	Matig	150
HEUSDEN-ZOLDER	329	45	23	-0	Limburg	5339,22	33156	C2	Matig	550
PEPINGEN	328	46	13	-6	Vlaams-Brabant	3594,51	4409	D3	Beperkt	40
DILBEEK	324	47	34	-2	Vlaams-Brabant	4150,6	42024	A3	Goed	330
WERVIK	324	48	25	-3	West-Vlaanderen	4386,99	18689	C2	Matig	130
ASSENEDE	322	49	16	-2	Oost-Vlaanderen	8756,28	14135	D3	Beperkt	140
GRIMBERGEN	321	50	39	-2	Vlaams-Brabant	3866,94	37030	A3	Goed	300
AARSCHOT	312	51	21	-1	Vlaams-Brabant	6302,96	29654	A3	Goed	300
KAPellen	309	52	22	-1	Antwerpen	3724,38	26750	A3	Goed	230
TIELT	301	53	17	-1	West-Vlaanderen	6884,75	20301	A3	Goed	120
ESSEN	300	54	19	-1	Antwerpen	4761,82	18792	A4	Goed	230
DIKSMUIDE	300	55	16	-1	West-Vlaanderen	15076,76	16719	C1	Matig	260
ASSE	300	56	29	+0	Vlaams-Brabant	5021,59	32706	A4	Goed	230
RIJKEVORSEL	297	57	17	-1	Antwerpen	4684,46	11879	C4	Matig	110
MAASEIK	297	58	22	-1	Limburg	7720,3	25233	C4	Matig	310
LEUVEN	291	59	48	+2	Vlaams-Brabant	5750,1	100291	A1	Zeer goed	650
HOUTHALEN- HELCHTEREN	289	60	22	-1	Limburg	7823,46	30601	C4	Matig	730
MOL	288	61	19	+1	Antwerpen	11455,9	36151	A3	Goed	1000
NEVELE	286	62	15	-1	Oost-Vlaanderen	5191,78	12110	B3	Matig	180
OOSTERZELE	283	63	18	-2	Oost-Vlaanderen	4357,31	13504	D1	Beperkt	160
LENNIK	283	64	17	-4	Vlaams-Brabant	3112,82	9033	C4	Matig	90
DENDERMONDE	281	65	32	-1	Oost-Vlaanderen	5661,14	45583	A3	Goed	540
ZOTTEGEM	279	66	23	-1	Oost-Vlaanderen	5746,11	26137	A4	Goed	280
WILLEBROEK	276	67	34	-1	Antwerpen	2744,17	26088	A3	Goed	560
TESSENDERLO	276	68	17	-0	Limburg	5161,79	18517	C4	Matig	470
MALLE	275	69	15	-1	Antwerpen	5188,09	15257	C2	Matig	290
PEER	273	70	17	-1	Limburg	8723,58	16427	C4	Matig	140
BREE	272	71	19	-1	Limburg	6499,41	15911	C4	Matig	250
BEERSE	271	72	20	-1	Antwerpen	3734,61	17907	C4	Matig	260
ZOERSEL	270	73	18	-1	Antwerpen	3868,89	21857	C4	Matig	230
DIEST	267	74	25	-2	Vlaams-Brabant	5871,32	23612	A3	Goed	460
KOKSIJDE	267	75	23	-2	West-Vlaanderen	5000,88	22094	C4	Matig	250
OOSTKAMP	266	76	17	-0	West-Vlaanderen	8011,55	23289	D3	Beperkt	380
SCHERPENHEUVEL- ZICHEM	265	77	24	-2	Vlaams-Brabant	5115,4	22924	C2	Matig	290
SINT-PIETERS-LEEUV	264	78	37	-1	Vlaams-Brabant	4068,67	33758	A3	Goed	200
NINOVE	264	79	29	-0	Oost-Vlaanderen	7311,47	38446	A4	Goed	340
SINT-GILLIS-WAAS	262	80	22	-1	Oost-Vlaanderen	5551,74	19252	D3	Beperkt	120
ALVERINGEM	262	81	9	-1	West-Vlaanderen	8087,02	5072	D4	Beperkt	60
OVERPELT	261	82	17	-0	Limburg	4089,22	15250	C2	Matig	250
LILLE	258	83	17	-1	Antwerpen	5963,23	16406	D3	Beperkt	340
WEVELGEM	248	84	27	-2	West-Vlaanderen	3914,58	31457	A3	Goed	220
HEUVELLAND	247	85	11	-2	West-Vlaanderen	9526,5	7784	D3	Beperkt	70
HOUTHULST	243	86	18	-1	West-Vlaanderen	5602,95	10028	D3	Beperkt	80

LANGEMARK- POELKAPELLE	241	87	13	-2	West-Vlaanderen	5305,36	7948	D3	Beperkt	50
HERENTALS	240	88	25	-1	Antwerpen	4795,83	27800	A3	Goed	440
ROTSELAAR	238	89	20	-0	Vlaams-Brabant	3722,29	16624	A4	Goed	190
SCHILDE	237	90	15	-1	Antwerpen	3609,84	19516	C4	Matig	310
HALLE	236	91	40	-0	Vlaams-Brabant	4505,12	38680	A1	Zeer goed	320
KEERBERGEN	234	92	16	-1	Vlaams-Brabant	1851,84	12707	C4	Matig	190
MEERHOUT	233	93	17	-1	Antwerpen	3655,11	10256	D3	Beperkt	120
NIJLEN	232	94	28	-1	Antwerpen	3921,39	22693	A4	Goed	270
LAAKDAL	232	95	20	-1	Antwerpen	4244,91	15874	D3	Beperkt	210
BEERSEL	231	96	27	-1	Vlaams-Brabant	3039,38	24992	A4	Goed	250
GOOIK	226	97	19	-3	Vlaams-Brabant	4021,18	9238	D3	Beperkt	90
KAPRIJKE	226	98	13	-2	Oost-Vlaanderen	3363,74	6381	D3	Beperkt	170
WETTEREN	224	99	26	-1	Oost-Vlaanderen	3701,49	25078	A3	Goed	210
BOCHOLT	223	100	16	-1	Limburg	5927,49	12949	D3	Beperkt	200
OVERIJSE	223	101	17	-0	Vlaams-Brabant	4504,8	25024	C4	Matig	130
LIER	219	102	29	-1	Antwerpen	4985,82	35244	A3	Goed	420
ARDOOIE	219	103	13	-2	West-Vlaanderen	3492,9	9030	D3	Beperkt	70
SINT-KATELIJNE- WAVER	218	104	19	-0	Antwerpen	3614,53	20681	A3	Goed	230
ZEDELGEM	218	105	18	-1	West-Vlaanderen	6065,48	22554	D3	Beperkt	280
SINT-LAUREINS	217	106	14	-3	Oost-Vlaanderen	7470,17	6636	D3	Beperkt	60
HERSELT	216	107	14	-1	Antwerpen	5238,55	14408	D3	Beperkt	150
RANST	214	108	17	-0	Antwerpen	4366,63	18981	C4	Matig	340
MECHELEN	212	109	49	+2	Antwerpen	6580,75	85665	A1	Zeer goed	560
HOOGLEDE	211	110	13	-1	West-Vlaanderen	3810,14	10007	C4	Matig	90
JABBEKE	211	111	16	-1	West-Vlaanderen	5386,73	13944	D3	Beperkt	120
ZEMST	210	112	28	-1	Vlaams-Brabant	4317,47	23240	A4	Goed	290
WIELSBEKE	209	113	14	-1	West-Vlaanderen	2193,37	9573	C4	Matig	190
TEMSE	208	114	29	+1	Oost-Vlaanderen	4011,25	29515	A3	Goed	360
OLEN	207	115	17	-1	Antwerpen	2311,86	12381	A4	Goed	230
MERCHTEM	207	116	21	-1	Vlaams-Brabant	3690,9	16100	A4	Goed	130
ZOMERGEM	206	117	17	-2	Oost-Vlaanderen	3928,42	8426	D3	Beperkt	100
KASTERLEE	205	118	16	-1	Antwerpen	7226,25	18501	C4	Matig	480
HAACHT	204	119	23	-2	Vlaams-Brabant	3076,38	14442	A4	Goed	130
TREMELO	204	120	21	-1	Vlaams-Brabant	2189,32	14756	C4	Matig	170
LUMMEN	202	121	18	-0	Limburg	5369,82	14662	D3	Beperkt	350
MEISE	199	122	26	-2	Vlaams-Brabant	3507,41	18925	C4	Matig	210
BONHEIDEN	197	123	20	-2	Antwerpen	2920,08	14826	A3	Goed	190
IZEGEM	196	124	27	-1	West-Vlaanderen	2562,15	27590	A3	Goed	180
NAZARETH	195	125	16	-1	Oost-Vlaanderen	3543,23	11488	A4	Goed	340
HERENT	194	126	29	-0	Vlaams-Brabant	3273,67	21372	A3	Goed	190
KRUISSHOUTEM	193	127	11	-1	Oost-Vlaanderen	4728,18	8058	D3	Beperkt	150
PUTTE	192	128	21	+0	Antwerpen	3515,8	17379	C4	Matig	140
MENEN	187	129	32	-2	West-Vlaanderen	3322,92	33112	C1	Matig	260
MEEUWEN- GRUITRODE	186	130	14	-1	Limburg	9131,64	13057	D3	Beperkt	90

WORTEGEM-PETEGEM	186	131	12	-1	Oost-Vlaanderen	4247,74	6399	D3	Beperkt	120
TURNHOUT	185	132	35	+1	Antwerpen	5668,69	43467	A3	Goed	340
KNOKKE-HEIST	185	133	39	-4	West-Vlaanderen	6144,83	33197	A3	Goed	320
ERPE-MERE	185	134	26	-1	Oost-Vlaanderen	3441,41	19730	A4	Goed	170
RETIE	184	135	18	-1	Antwerpen	4864,74	11184	D3	Beperkt	300
ARENDONK	183	136	17	-0	Antwerpen	5504	13261	C4	Matig	130
ZONHOVEN	183	137	22	-0	Limburg	3968,8	21269	C2	Matig	300
NEERPELT	182	138	23	-1	Limburg	4288,75	17128	C2	Matig	190
BOECHOUT	182	139	25	-2	Antwerpen	2071,35	12908	A3	Goed	80
ZULTE	182	140	19	-0	Oost-Vlaanderen	3274,74	15708	C2	Matig	200
LEDE	182	141	29	-1	Oost-Vlaanderen	2988,38	18449	A4	Goed	120
ICHTEGEM	181	142	18	-1	West-Vlaanderen	4578,75	13950	D3	Beperkt	70
PUURS	180	143	21	-1	Antwerpen	3360,63	17184	A3	Goed	290
ANZEGEM	180	144	18	-1	West-Vlaanderen	4234,66	14545	D1	Beperkt	130
PITTEM	177	145	12	-1	West-Vlaanderen	3467,3	6702	D3	Beperkt	50
BRAKEL	177	146	21	-0	Oost-Vlaanderen	5701,37	14797	D3	Beperkt	170
BORNEM	174	147	26	-1	Antwerpen	4619,7	21129	A3	Goed	380
HECHTEL-EKSEL	173	148	13	-0	Limburg	7668,09	12276	C4	Matig	140
KINROOI	169	149	17	-1	Limburg	5490,14	12277	D3	Beperkt	130
BOUTERSEM	169	150	20	-2	Vlaams-Brabant	3113,41	8178	B3	Matig	110
LO-RENINGE	167	151	7	-1	West-Vlaanderen	6339,27	3288	D3	Beperkt	50
MIDDELKERKE	166	152	25	-0	West-Vlaanderen	7879,62	19186	C2	Matig	170
LONDERZEEL	166	153	23	-1	Vlaams-Brabant	3653,07	18385	A4	Goed	150
ZWEVEGEM	166	154	21	-1	West-Vlaanderen	6360,24	24530	C3	Matig	270
MERELBEKE	166	155	25	+0	Oost-Vlaanderen	3700,03	24543	A3	Goed	420
GAVERE	165	156	21	-1	Oost-Vlaanderen	3158,57	12771	A4	Goed	190
OPWIJK	164	157	26	+1	Vlaams-Brabant	1992,26	14356	A4	Goed	90
KORTENAKEN	164	158	16	-1	Vlaams-Brabant	4944	7915	D3	Beperkt	50
KAMPENHOUT	163	159	20	-1	Vlaams-Brabant	3364,81	11768	A4	Goed	150
TIELT-WINGE	162	160	17	-1	Vlaams-Brabant	4452,12	10680	D3	Beperkt	90
HERZELE	162	161	24	-1	Oost-Vlaanderen	4790,4	17605	A4	Goed	120
HAMONT-ACHEL	161	162	19	-1	Limburg	4378,77	14427	C2	Matig	260
OUD-TURNHOUT	161	163	18	-1	Antwerpen	3917,01	13447	C1	Matig	170
KNESSELARE	160	164	19	-2	Oost-Vlaanderen	3745,65	8267	D3	Beperkt	70
KORTEMARK	156	165	14	-0	West-Vlaanderen	5542,22	12482	D3	Beperkt	60
EEKLO	156	166	29	-1	Oost-Vlaanderen	3043,59	20708	A3	Goed	220
VLETEREN	154	167	10	-2	West-Vlaanderen	3858,22	3656	D3	Beperkt	40
MEULEBEKE	154	168	17	-2	West-Vlaanderen	2949,85	11041	C4	Matig	80
HAALTERT	151	169	28	-1	Oost-Vlaanderen	3051,98	18262	A4	Goed	170
BORGLOON	151	170	21	-2	Limburg	5131,99	10668	D3	Beperkt	240
HOLSBEEK	150	171	17	-0	Vlaams-Brabant	3878,26	9920	D3	Beperkt	110
BEERNEM	147	172	16	-0	West-Vlaanderen	7241,37	15604	A4	Goed	540
OPGLABBEEK	147	173	17	-0	Limburg	2504,61	10318	D3	Beperkt	140
HARELBEKE	146	174	27	-0	West-Vlaanderen	2939,96	27683	A3	Goed	250
BEGIJNENDIJK	146	175	21	-1	Vlaams-Brabant	1766,91	10004	A4	Goed	50
HAM	145	176	19	-0	Limburg	3278,52	10733	C4	Matig	320
GALMAARDEN	144	177	19	-1	Vlaams-Brabant	3528,97	8702	B3	Matig	70

KORTENBERG	144	178	28	-0	Vlaams-Brabant	3471,05	19979	A4	Goed	110
GISTEL	144	179	22	-1	West-Vlaanderen	4279,54	12021	C4	Matig	80
TORHOUT	144	180	20	-0	West-Vlaanderen	4532,4	20503	A3	Goed	130
STABROEK	143	181	42	-3	Antwerpen	2153,66	18498	A3	Goed	70
MOORSLEDE	143	182	17	-1	West-Vlaanderen	3545,57	11015	C4	Matig	60
LANDEN	143	183	29	-1	Vlaams-Brabant	5333,15	15919	A4	Goed	220
KRUIBEKE	143	184	32	-1	Oost-Vlaanderen	3358,9	16589	C2	Matig	220
DESTELBERGEN	142	185	23	-1	Oost-Vlaanderen	2670,79	17982	A3	Goed	280
GLABBEEK	142	186	14	-2	Vlaams-Brabant	2698,32	5326	D3	Beperkt	50
BOORTMEERBEEK	142	187	22	-1	Vlaams-Brabant	1876,38	12192	A4	Goed	130
DAMME	141	188	15	-1	West-Vlaanderen	9043,54	10945	C4	Matig	170
DE HAAN	140	189	22	-1	West-Vlaanderen	4604,36	12656	C2	Matig	80
TERNAT	137	190	22	-1	Vlaams-Brabant	2471,57	15428	A4	Goed	120
LUBBEEK	137	191	18	-0	Vlaams-Brabant	4527,66	14270	C4	Matig	130
HALEN	136	192	21	-0	Limburg	3660,75	9511	C4	Matig	120
DIEPENBEEK	136	193	22	+0	Limburg	4140,09	19086	A4	Goed	710
RIEMST	134	194	25	-1	Limburg	5809,37	16592	D3	Beperkt	220
ZOUTLEEUW	133	195	20	-2	Vlaams-Brabant	4683,39	8446	D3	Beperkt	100
SINT-MARTENS-LATEM	131	196	15	-1	Oost-Vlaanderen	1443,59	8501	A4	Goed	160
ZANDHOVEN	131	197	16	-0	Antwerpen	4009,37	12843	C4	Matig	290
HAMME	130	198	28	+0	Oost-Vlaanderen	4054,6	24767	C3	Matig	270
BRASSCHAAT	130	199	25	-1	Antwerpen	3858,12	37792	A3	Goed	310
HULDENBERG	125	200	16	-0	Vlaams-Brabant	3999,68	9762	D3	Beperkt	150
RUISELEDE	125	201	12	-1	West-Vlaanderen	3061,87	5395	D3	Beperkt	40
LEBBEKE	124	202	31	-0	Oost-Vlaanderen	2731,95	19066	A3	Goed	140
STEKENE	123	203	20	+0	Oost-Vlaanderen	4528,7	18102	D3	Beperkt	140
DESSSEL	121	204	18	-0	Antwerpen	2749,4	9527	D3	Beperkt	260
GROBBENDONK	121	205	18	-1	Antwerpen	2836,71	11237	C2	Matig	250
KOEKELARE	121	206	17	-1	West-Vlaanderen	3944,92	8733	C4	Matig	30
WELLEN	121	207	19	-1	Limburg	2680,34	7406	D3	Beperkt	70
DUFFEL	121	208	23	+0	Antwerpen	2260,46	17302	A3	Goed	260
BIERBEEK	120	209	21	-0	Vlaams-Brabant	3902,94	10017	C4	Matig	100
ROOSDAAL	120	210	23	-0	Vlaams-Brabant	2191,68	11621	C2	Matig	120
KONTICH	120	211	28	-1	Antwerpen	2382,37	20952	A3	Goed	160
ZWIJNDRECHT	117	212	24	-0	Antwerpen	2007,55	18985	A3	Goed	260
SCHOTEN	117	213	29	-0	Antwerpen	2951,15	34273	A3	Goed	270
RONSE	117	214	31	+1	Oost-Vlaanderen	3475,71	26092	C2	Matig	210
KLUISBERGEN	116	215	16	-1	Oost-Vlaanderen	3064,23	6447	D3	Beperkt	210
GEETBETS	115	216	16	-1	Vlaams-Brabant	3552,86	6037	D3	Beperkt	60
AFFLIGEM	115	217	29	-0	Vlaams-Brabant	1792,88	13129	A4	Goed	120
HERK-DE-STAD	114	218	19	+0	Limburg	4301,28	12694	C2	Matig	310
BERLARE	113	219	26	-1	Oost-Vlaanderen	3822,66	14785	A4	Goed	160
BEKKEVOORT	112	220	16	-1	Vlaams-Brabant	3728,23	6134	D3	Beperkt	40
WAASMUNSTER	112	221	18	-1	Oost-Vlaanderen	3222,23	10749	C4	Matig	170
OUD-HEVERLEE	111	222	21	-2	Vlaams-Brabant	3118,76	11095	B3	Matig	90
RUMST	110	223	27	-1	Antwerpen	2014,24	15083	C3	Matig	160

BERLAAR	108	224	23	-1	Antwerpen	2451,27	11385	A4	Goed	100
OUDENBURG	107	225	23	-2	West-Vlaanderen	3561,77	9325	C4	Matig	180
LAARNE	106	226	20	-0	Oost-Vlaanderen	3258,34	12520	C4	Matig	60
HERNE	105	227	17	-1	Vlaams-Brabant	4475,71	6592	B3	Matig	40
HERENTHOUT	105	228	23	-1	Antwerpen	2360,41	8845	C2	Matig	40
DENTERGEM	104	229	16	-1	West-Vlaanderen	2610,15	8378	D3	Beperkt	60
AS	103	230	26	-1	Limburg	2213,01	8210	C4	Matig	140
SINT-GENESIUS-RODE	102	231	24	-1	Vlaams-Brabant	2278,97	18231	A4	Goed	70
HULSHOUT	102	232	19	+1	Antwerpen	1738,52	10328	D3	Beperkt	100
ALKEN	101	233	21	-1	Limburg	2822,91	11495	A4	Goed	110
MAARKEDAL	101	234	13	-2	Oost-Vlaanderen	4617,06	6353	D3	Beperkt	60
HOEILAART	100	235	23	-0	Vlaams-Brabant	2054,92	11104	A4	Goed	40
LOVENDEGEM	99	236	23	-2	Oost-Vlaanderen	1956,01	9490	C4	Matig	130
OOSTROZEBEKE	98	237	17	-1	West-Vlaanderen	1672,29	7777	D3	Beperkt	70
NIEUWERKERKEN	96	238	19	-1	Limburg	2251,17	6941	D3	Beperkt	70
KORTESSEM	92	239	21	-1	Limburg	3399	8359	D3	Beperkt	70
BREDENE	92	240	43	+2	West-Vlaanderen	1416,63	17585	A3	Goed	160
DE PINTE	92	241	26	-2	Oost-Vlaanderen	1778,62	10498	A4	Goed	130
LANAKEN	91	242	23	+0	Limburg	5902,7	25800	C4	Matig	590
HEERS	90	243	23	-1	Limburg	5307,27	7225	D3	Beperkt	150
HOEGAARDEN	88	244	22	-0	Vlaams-Brabant	3418,54	6907	D3	Beperkt	80
LINTER	88	245	19	-1	Vlaams-Brabant	3687,33	7256	D3	Beperkt	50
WICHELEN	88	246	26	-1	Oost-Vlaanderen	2321,27	11556	A4	Goed	100
WAARSCHOOT	88	247	25	-3	Oost-Vlaanderen	2194,29	7896	A4	Goed	150
GINGELOM	88	248	23	-1	Limburg	5635,24	8394	D3	Beperkt	130
DENDERLEEUV	88	249	46	+2	Oost-Vlaanderen	1387,55	19836	A3	Goed	130
BUGGENHOUT	87	250	24	-0	Oost-Vlaanderen	2562,72	14533	A4	Goed	120
LICHTERVELDE	87	251	17	-1	West-Vlaanderen	2615,23	8760	A4	Goed	40
LEOPOLDSBURG	85	252	16	+0	Limburg	2258,77	15526	C2	Matig	130
TERVUREN	85	253	30	+0	Vlaams-Brabant	3349,99	21911	A3	Goed	300
DEERLIJK	84	254	20	-0	West-Vlaanderen	1696,61	11715	C2	Matig	90
ZWALM	84	255	17	-1	Oost-Vlaanderen	3388,4	8099	D1	Beperkt	90
WEZEMBEEK-OPPEM	83	256	43	-2	Vlaams-Brabant	686,3	14044	A3	Goed	50
WOMMELGEM	83	257	25	-1	Antwerpen	1299,28	12785	A3	Goed	90
INGELMUNSTER	81	258	21	-1	West-Vlaanderen	1642,95	10792	A3	Goed	100
MELLE	80	259	25	-0	Oost-Vlaanderen	1533,81	11321	A3	Goed	340
LEDEGEM	80	260	20	-1	West-Vlaanderen	2482,15	9607	C4	Matig	40
VOSELAAR	80	261	29	-0	Antwerpen	1183,48	11005	C1	Matig	70
ZINGEM	78	262	20	+0	Oost-Vlaanderen	2431,51	7522	B3	Matig	300
MOERBEKE	77	263	18	-0	Oost-Vlaanderen	3795,78	6359	D3	Beperkt	70
HOESELT	77	264	20	-0	Limburg	3010,48	9709	C2	Matig	80
ZAVENTEM	77	265	38	+4	Vlaams-Brabant	2773,89	33385	A3	Goed	250
ZELE	76	266	30	-1	Oost-Vlaanderen	3330,08	20916	A3	Goed	140
KAPELLE-OP-DEN-BOS	76	267	26	-1	Vlaams-Brabant	1541,62	9382	A4	Goed	70
VILVOORDE	76	268	52	+5	Vlaams-Brabant	2159,68	43653	A1	Zeer goed	200
VORSELAAR	72	269	22	-0	Antwerpen	2762,97	7778	C4	Matig	110

BLANKENBERGE	70	270	62	+1	West-Vlaanderen	1891,87	20265	A3	Goed	90
AVELGEM	68	271	22	-0	West-Vlaanderen	2218,23	10045	C4	Matig	150
DE PANNE	68	272	31	-0	West-Vlaanderen	2661,56	10915	C1	Matig	120
HOVE	66	273	37	-5	Antwerpen	601,65	8152	A3	Goed	70
LIERDE	66	274	21	-1	Oost-Vlaanderen	2631,91	6563	D1	Beperkt	40
BERTEM	65	275	27	-0	Vlaams-Brabant	2999,46	9907	B3	Matig	140
KRAAINEM	63	276	50	-2	Vlaams-Brabant	585,53	13657	A3	Goed	40
NIEUWPOORT	63	277	27	-0	West-Vlaanderen	3316,28	11351	C2	Matig	210
AARTSELAAR	62	278	31	-2	Antwerpen	1102,53	14222	A3	Goed	50
LENDELEDE	62	279	20	-0	West-Vlaanderen	1327,07	5768	C4	Matig	10
WIJNEGEM	61	280	34	-1	Antwerpen	787,46	9659	A3	Goed	90
ZELZATE	58	281	36	-1	Oost-Vlaanderen	1386,81	12703	C4	Matig	220
LINT	58	282	42	-0	Antwerpen	562,75	8781	A3	Goed	30
SINT-AMANDS	57	283	27	-0	Antwerpen	1570,17	8418	C4	Matig	80
WACHTEBEKE	57	284	21	+1	Oost-Vlaanderen	3467,19	7593	C4	Matig	170
LIEDEKERKE	55	285	41	+1	Vlaams-Brabant	1016,49	13103	A3	Goed	50
WEMMEL	55	286	46	+1	Vlaams-Brabant	876,65	16130	A3	Goed	50
VOEREN	53	287	19	-3	Limburg	5073,14	4129	D3	Beperkt	70
ZUIENKERKE	52	288	11	-1	West-Vlaanderen	4891,1	2768	D3	Beperkt	20
BEVER	52	289	16	-1	Vlaams-Brabant	1927,29	2160	D4	Beperkt	20
KUURNE	47	290	28	+0	West-Vlaanderen	1011,52	13219	A3	Goed	130
HOREBEKE	43	291	14	-2	Oost-Vlaanderen	1125	2028	D3	Beperkt	20
SHELLE	32	292	44	-0	Antwerpen	772,89	8357	A3	Goed	70
STEENOKKERZEEL	30	293	28	+2	Vlaams-Brabant	2362,13	11944	A4	Goed	100
BAARLE-HERTOG	30	294	20	+1	Antwerpen	749,27	2695	D3	Beperkt	20
DILSEN-STOKKEM	29	295	21	+1	Limburg	6589,52	20310	C4	Matig	460
HEMIKSEM	24	296	44	+5	Antwerpen	544,97	11233	A3	Goed	110
MESEN	22	297	30	-6	West-Vlaanderen	363,47	1049	D3	Beperkt	10
DROGENBOS	20	298	40	+2	Vlaams-Brabant	250,79	5457	A1	Zeer goed	20
SPIERE-HELKIJN	19	299	17	-0	West-Vlaanderen	1088,87	2142	D3	Beperkt	30
BORSBEEK	14	300	55	-0	Antwerpen	390,18	10581	A3	Goed	10
LINKEBEEK	10	301	38	-1	Vlaams-Brabant	420,97	4722	A1	Zeer goed	20
MACHELEN	7	302	40	+6	Vlaams-Brabant	1149,88	15135	A1	Zeer goed	190
HERSTAPPE	4	303	9	-1	Limburg	133,44	89	D4	Beperkt	0
EDEGEM	4	304	50	-0	Antwerpen	871,58	21835	A3	Goed	110
MORTSEL	-3	305	69	+3	Antwerpen	778,33	25588	A1	Zeer goed	70
ZUTENDAAL	-3	306	14	+1	Limburg	3211,75	7270	C4	Matig	200
BOOM	-5	307	61	+6	Antwerpen	720,03	17788	A3	Goed	130
NIEL	-7	308	64	+9	Antwerpen	524,1	10236	A3	Goed	70

1.

**AANLEIDING
HOE BRENGEN WE DE
BETONSTOP IN DE PRAKTIJK?**

Op 30 november 2016, aan de vooravond van de Vlaamse Klimaatconferentie, keurde de Vlaamse regering het **Witboek Beleidsplan Ruimte Vlaanderen (BRV) goed.**

De centrale doelstelling van het plan: geen open ruimte meer innemen tegen 2040. Daartoe moet het huidige ritme van 6 ha/dag versterking tegen 2025 gehalveerd, om tegen 2040 bij nul te eindigen. Door het verhogen van het ruimtelijk rendement binnen de reeds door de mensen ingenomen ruimte, biedt het plan toch extra woon- en werkplekken. De ingenomen ruimte zal efficiënter worden gebruikt. De doelstellingen van het BRV staan beter gekend als de betonstop. Die is urgent om Vlaanderen leefbaar en gezond te houden, en ons te wapenen tegen de gevolgen van de klimaatverandering.

De realisatie van de betonstop is veel meer dan een gewestelijke taak op Vlaams niveau. Het betreft een gedeelde opdracht en verantwoordelijkheid, samen met de lokale besturen. Het thema verdient dan ook alle aandacht in aanloop van de lokale verkiezingen in oktober 2018 en in de nieuwe bestuursakkoorden die erop volgen.

Hoewel de betonstop gerealiseerd dient te worden op gemeentelijk grondgebied, kan de problematiek en uitdagingen voor elk van de gemeenten verschillen. Dit vergt een gedetailleerd inzicht op provinciaal en gemeentelijk niveau, terwijl de

cijfers in het Witboek BRV zich voorlopig beperken tot op het Vlaamse niveau. Naast gemeenten, verdient ook de rol van provincies aandacht. Sinds 1 januari 2018 oefenen zij geen persoonsgebonden bevoegdheden (cultuur, jeugd, sport, welzijn) meer uit, waardoor de provinciale focus op grondgebonden, ruimtelijke thema's verhoogt.

Dit rapport heeft tot doel om op een objectieve en gebruiksvriendelijke manier inzicht te verschaffen in de betontoestand (heden), de betonevolutie (verleden) en de betontoekomst van iedere provincie en gemeente, dit op basis van vijf indicatoren (ruimtebeslag, verhardingsgraad, betonsnelheid, leefdichtheid en betonrisico).

Dit onderzoek is gebaseerd op officiële datasets, in hoofdzaak aangeleverd of berekend door het VITO, en dit op basis van het Ruimtemodel Vlaanderen. Deze cijfers zijn identiek aan de sets in gebruik door de Vlaamse overheid. Het merendeel ervan is reeds online beschikbaar (BELSTAT, AGIV,...), doch de beschikbaarheid ervan is nauwelijks gekend, en evenmin makkelijk te raadplegen (GIS-omgeving).

Naast duiding bij een aantal cijfers, sluit dit rapport af met een reeks conclusies en beleidsaanbevelingen op zowel Vlaams als lokaal niveau, bruikbaar in aanloop van de lokale (2018) en de Vlaamse verkiezingen (2019). Ook goede praktijkvoorbeelden komen aan bod.

2.

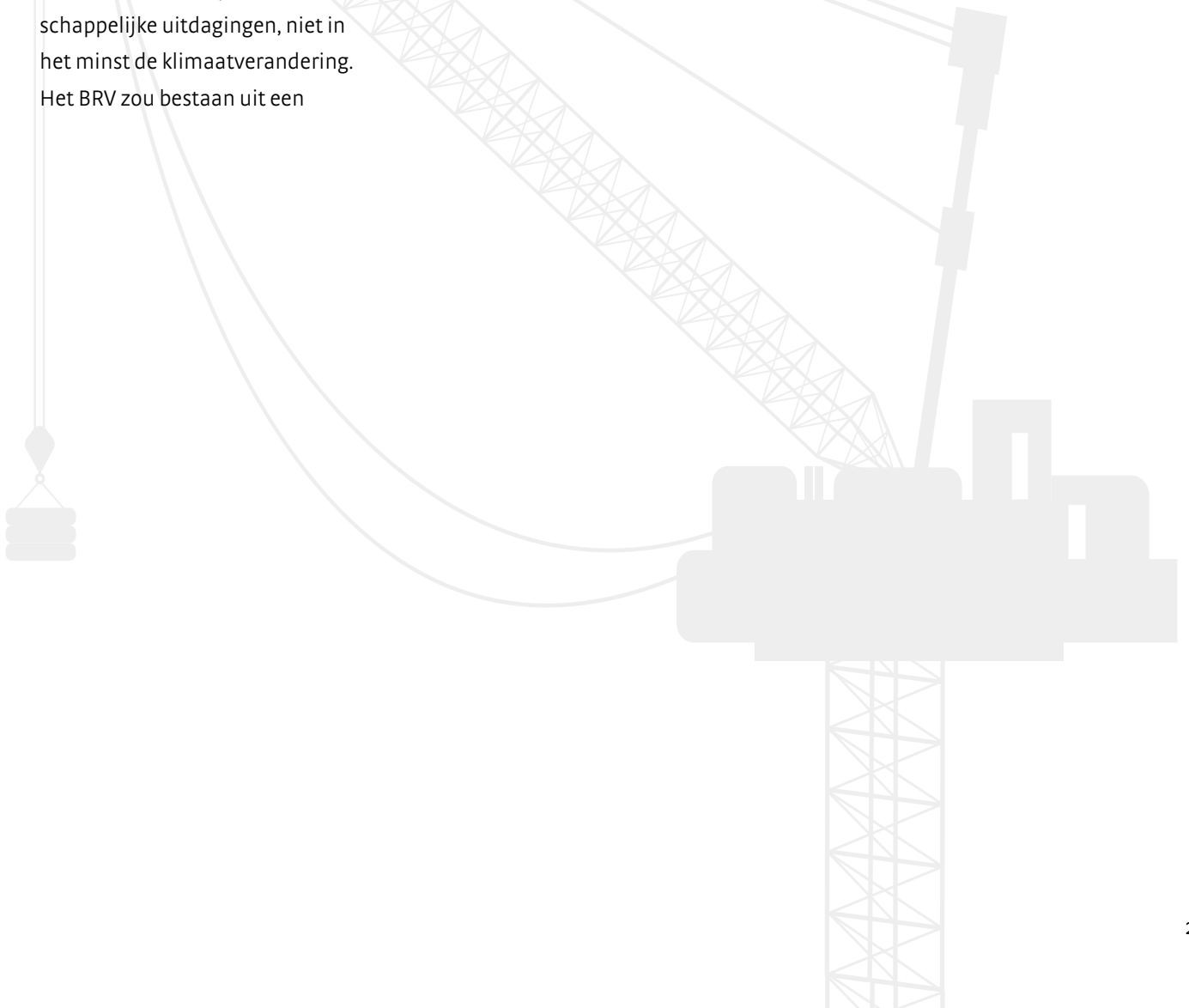
BELEIDSCONTEXT

2.1. BELEIDSPLAN RUIMTE VLAANDEREN

Al meer dan twintig jaar is het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen (RSV) bepalend voor ons ruimtelijk beleid (zie Vlaamse gemeenschap, 1997, 2004, 2011). In 2011 besloot de Vlaamse regering werk te maken van een opvolger voor dit RSV: het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen (BRV). Het nieuwe plan zou voortbouwen op het RSV, maar sterker inzetten op realisaties (via een actieprogramma) en een antwoord bieden op nieuwe maatschappelijke uitdagingen, niet in het minst de klimaatverandering. Het BRV zou bestaan uit een

strategische visie, diverse beleidskaders en een actieprogramma. Het proces verloopt in vier stappen: een Groenboek, een Witboek, een ontwerp BRV en een definitief BRV. Het Groenboek (Ruimte Vlaanderen, 2012) had vooral als doel het maatschappelijk debat op gang te trekken. Voorafgaand organiseerde de Vlaamse overheid een uitvoerige burgerbevraging (Ruimte Vlaanderen, 2011). Daaruit bleek alvast grote eensgezindheid om de bebouwde oppervlakte niet langer te laten toenemen, én om grote open ruimten te creëren.

Vier jaar later, op de vooravond van de Vlaamse Klimaatconferentie, keurde de Vlaamse regering het Witboek goed (Ruimte Vlaanderen, 2016), wat neerkomt op een ontwerp van strategische visie. Wat procedureel volgt is de vaststelling van een ontwerp BRV, en na openbaar onderzoek (looptijd drie maanden), de definitieve vaststelling en publicatie van het plan, waarna het in voege treedt. Bij de publicatie van dit rapport (zomer 2018) is het BRV nog niet in voege.

2.2. DE BETONSTOP IN EEN NOTENDOP

De term betonstop komt niet voor in het Groenboek, noch in het Witboek, maar is een collectieve gebruiksnaam die verwijst naar een aantal strategische doelstellingen inzake 'ruimtebeslag' en 'verharding'. Deze termen worden in het Witboek gedefinieerd als volgt (Ruimte Vlaanderen, 2016: 183-184):

> 'RUIMTEBESLAG'

"Ruimte, ingenomen door onze nederzettingen, dus door huisvesting, industriële en commerciële doeleinden, transportinfrastructuur, recreatieve doeleinden, serres etc. Parken en tuinen maken hier ook deel van uit. Onder andere bermstroken en taluds langs (weg) infrastructuur behoren volgens de geldende technische definities ook tot het ruimtebeslag."

> 'VERHARDING'

"Oppervlakte waarvan de aard en/of toestand van het bodemoppervlak gewijzigd is door het aanbrengen van artificiële, (semi-)ondoorlaatbare materialen waardoor essentiële ecosysteemfuncties van de bodem verloren gaan (woningen, wegen, andere constructies,...)".

De belangrijkste doelstellingen inzake ruimtebeslag en verharding uit het Witboek kunnen geciteerd worden als volgt:

> "Het bijkomend gemiddeld dagelijks ruimtebeslag is tegen 2040 teruggedrongen tot 0 hectare. De daling van de gemiddelde dagelijkse ruimte-inname van 6 ha/dag naar 0 ha/dag volgt een ambitieus ritme, waarbij tegen 2025 de dagelijkse ruimte-inname beperkt is tot 3 ha/dag." (Ruimte Vlaanderen, 2016: 52, 62, 143)

> "De verhardingsgraad in de bestemmingen landbouw, natuur en bos is tegen 2050 minstens met 1/5 teruggedrongen ten opzichte van 2015." (Ruimte Vlaanderen, 2016: 56)

Wat betreft het ruimtebeslag, laat de doelstelling toe om nog ca. 22.500 ha extra open ruimte in te nemen (zie Fig. 1), terwijl de doelstelling inzake de verhardingsgraad een daadwerkelijke ontharding voorziet in het buitengebied.

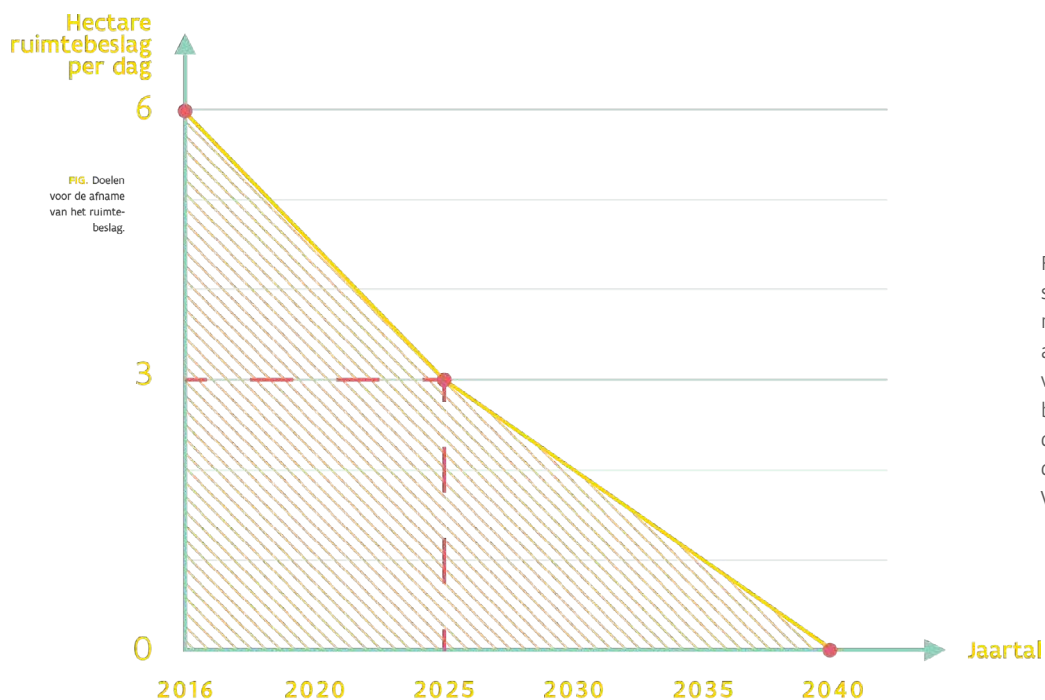

Fig. 1. Strategische doelstelling inzake afname ruimtebeslag per dag met als gearceerde oppervlakte (ca. 22.500 ha) het bijkomend ruimtebeslag dat nog mogelijk is onder de betonstop (Ruimte Vlaanderen, 2016: 62).

2.3. MEER DOEN MET MINDER RUIMTE

Zoals blijkt uit de strategische doelstellingen, is de betonstop niet absoluut.

Ondanks de betonstop zal er letterlijk beton blijven vloeien: enerzijds omdat de doelstelling inzake ruimtebeslag gradueel wordt ingevoerd zodat de inname van ca. 22.500 ha open ruimte mogelijk blijft tussen nu en 2040, maar anderzijds ook door slimme verdichting (kernversterking) binnen de ruimte die door

de mens reeds is ingenomen. Door het verhogen van het ruimtelijk rendement binnen de ingenomen of bebouwde ruimte, biedt het plan toch extra woon- en werkplekken, zonder op lange termijn open ruimte te blijven innemen.

We zullen dus efficiënter omgaan met de ruimte die we innemen. De bouwsector zal niet stilvallen – integendeel.

Het grote verschil met vandaag is dat het beton niet langer eender waar kan blijven vloeien. De inname van open ruimte (bijkomend

ruimtebeslag), maar ook verdichting binnen het bestaand ruimtebeslag, moet gebeuren op optimale plekken. De betonstop betreft dan ook een gedifferentieerd ruimtelijke visie/beleid die sterk verschilt tussen 'goed' en 'slecht' gelegen locaties. Eenvoudig gesteld betreft dit plekken die ruimtelijke ontwikkeling/verdichting behoeven, of net niet. Ideale plekken om verder te ontwikkelen zijn goed bereikbaar met openbaar vervoer en hebben goede voorzieningen zoals ziekenhuizen, scholen, winkels...

2.4. KOSTEN-BATEN VAN DE BETONSTOP

Ruimtelijke versnippering door bebouwing en infrastructuur is problematisch voor zowel de mens als de natuur (Grietens, 2009). Het is de bron van dagelijks fileleed en periodieke overstromingen. Ook planten en dieren raken geïsoleerd in te kleine gebieden en sterven uit, of lopen zich te pletter onder de wielen.

De betonstop levert op termijn 12 miljard euro op

Naast alle concrete gevolgen, kent de versnippering ook een enorm kostenplaatje. Verspreid wonen en werken maakt de aanleg van voorzieningen zoals infrastructuur (water, gas, elektriciteit, riolering,...) maar ook diensten zoals bussen, postbedeling, afvalophaling, strooidiensten... peperduur. Een eerste, slechts voorzichtige raming van deze maatschappelijke kost (horizon 2040), komt op 33 miljard euro (Geuting et al., 2017).

Als de betonstop wordt uitgevoerd zoals gepland, door het overtollige aanbod aan bouwgrond te schrappen en met het huidige vergoedingsstelsel voor eigenaars, dan kan de maatschappelijke kost met 12 miljard euro verlaagd worden (Geuting et al., 2017, scenario 'actief schrappen').

Wanneer de planschade voor grondeigenaars verhoogd wordt volgens het nieuw aangekondigd systeem waarbij eigenaars 100% (i.p.v. 80%) van het waardeverlies vergoed krijgen, en niet langer volgens de geïndexeerde aanschafwaarde, maar wel de vermoede verkoopwaarde, dus inclusief speculatieve meerwaarde, ook dan blijft de betonstop 4 miljard euro goedkoper dan niets doen. Niettemin blijft de vraag of we de factuur niet beter in het oog houden, en de planschade beperken tot het werkelijk geleden verlies, **dus zonder de speculatie te compenseren.**

Hoewel de betonstop zich op lange termijn terugbetaalt, is op korte termijn budget nodig om de nodige instrumenten – zoals het schrappen

van overtollig aanbod aan bouwgronden – te financieren.

De Vlaamse overheid moet dan ook de nodige budgetten voorzien om de betonstop uit te voeren zoals gepland, maar dat ontbreekt op heden.

Een deel van dat budget kan alvast komen uit het ruimtelijke instrumentarium zelf, onder meer via de planbaten (Ganseman & Mollen, 2017). Op die manier kan de betonstop zichzelf betalen, ook op kortere termijn.

2.5. VERGUNNINGEN- BELEID

Naast de inzet van instrumenten zoals het neutraliseren van overtollig aanbod aan bouwgrond, vergt de realisatie van de betonstop een aanscherpen van het vergunningenbeleid. Maar de afgelopen jaren versoepelde de Vlaamse regering de bouwregels, in strijd met de betonstop. Zo komen we er niet.

Een recente wijziging van de Vlaamse Codex Ruimtelijke Orde-

ning (VCRO), maakte de zaak nog erger. De zogenaamde 'codextrein' (BS 20 december 2017) die de wettelijke basis voorziet om het RSV te vervangen door het BRV, biedt nieuwe mogelijkheden om locaties te verdichten, maar maakt daarbij geen onderscheid tussen goede en slechte locaties.

Ook wordt het bouwen in waardevolle landschappen (tot voordien haast onmogelijk), drastisch versoepeld, kunnen er voor privaat/recreatief gebruik grote paardenstallen (tot 200 m²) opgericht wor-

den in heel het agrarisch gebied, en krijgen illegaal gebouwde tuincentra de kans om te regulariseren en uit te breiden. In plaats van de betonstop dichterbij te brengen, duwen de beslissingen van deze Vlaamse regering de betonstop nog verder weg.

3.

METHODOLOGIE

3.1. METHODE EN DATAVERZAMELING

Dit rapport heeft tot doel de betontoestand, de betonevolutie en de betontoekomst eenvoudig en objectief te duiden voor heel Vlaanderen, op niveau van iedere gemeente afzonderlijk.

Geografische, demografische en ruimtelijke datasets werden opgevraagd bij BELSTAT, AGIV en/of via het VITO. Na bundeling van deze originele datasets, maakte Natuurpunt een aantal eenvoudige, afgeleide berekeningen. Voor een volledig overzicht van de geraadpleegde datasets: zie Bijlage 1.

Door sets te combineren, werden data die beschikbaar zijn als absoluut getal, uitgedrukt in procent of

per inwoner. Voor die parameters die reeds jaren gemonitord worden door de overheid, werden data voor meerdere jaartallen opgevraagd (1985, 1995, 2005, 2015, 2016), waardoor de evolutie van bepaalde data mogelijk werd over perioden van dertig (1985-2015), tien (1985-1995; 1995-2005; 2005-2015), of één jaar (2015-2016).

Uit de originele en afgeleide datasets werden vijf indicatoren geselecteerd om de betontoestand, de betonevolutie en de betontoekomst te duiden: ruimtebeslag, verhardingsgraad, betonsnelheid, leefdichtheid en betonrisico.

Opsplitsing van alle gegevens volgens provincie en type gemeente (volgens de VITO Synthese- of kanskaart die elke gemeente cate-

goriseert volgens haar knooppuntwaarde en voorzieningenniveau) maakt het mogelijk om resultaten tussen en binnen provincies te vergelijken, alsook voor categorieën (zie ook 3.3. Categoriëring van gemeenten).

Om de vergelijking tussen gemeenten te vergemakkelijken werden uit de gegevensverzameling gemeentelijke TOP 30's getrokken op niveau gewest, provincie en categorie. In totaal werden zo honderd verschillende TOP 30's berekend, twintig per indicator (zie Bijlagen 4-8).

3.2. INDICATOREN EN LINK MET BRV

3.2.1. RUIMTEBESLAG EN VERHARDINGSGRAAD

De indicatoren ‘ruimtebeslag’ en ‘verhardingsgraad’ zijn identiek aan de definitie zoals gehanteerd in het Witboek Beleidsplan Ruimte Vlaanderen (Ruimte Vlaanderen, 2016: 183-184; zie ook beleidscontext). De indicatoren ruimtebeslag werd voor het eerst berekend voor het jaar 2013; die van de verhardingsgraad (op basis van de bodemafdeckingskaart, BAK) voor het jaar 2012.

De cijfers betreffen dus een nulmeting (BETONTOESTAND), waarbij geen uitspraken mogelijk zijn over de periode voordien. Op het ogenblik van dit onderzoek was een actualisatie van de verhardingsgraad (2018) aangekondigd, maar nog niet beschikbaar.

Door het ruimtebeslag en de verhardingsgraad uit te drukken per inwoner, geeft dit rapport ook inzicht in de ‘ruimtelijke voetafdruk’ van de bevolking. Hoewel dit

cijfer niet alleen de ruimte voor wonen, maar ook voor werken, recreatie, enz. meetelt binnen het grondgebied, kunnen inwoners ook afhankelijk zijn van ruimtebeslag en verharding buiten hun gewest, provincie of gemeente (en/of omgekeerd). Dit cijfer verschilt dan ook van de traditionele ecologische voetafdruk.

Voor meer informatie over het ruimtebeslag en de verhardingsgraad verwijzen we naar Poelmans et al., 2016a, 2016b.

3.2.2. BETONSNELHEID EN LEEFDICHTHEID

Om uitspraken te kunnen doen over de werkelijke BETONEVOLUTIE in de tijd (verleden), baseert de analyse zich op de registratie van de bebouwde oppervlakte volgens het kadaster, omdat er geen cijfers beschikbaar zijn over het ruimtebeslag voorafgaand de nulmeting (2013).

De ‘betonsnelheid’ geeft de evolutie weer van de oppervlakte aan bebouwde percelen gedurende een welbepaalde periode. Voor de

gemeenten drukken we de betonsnelheid uit in m²/dag, voor Vlaanderen in ha/dag. Let nogmaals: de betonsnelheid is niet identiek aan het ruimtebeslag/dag, de eenheid waarin de centrale doelstelling van de betonstop in het Witboek Beleidsplan Ruimte is uitgedrukt. Het ruimtebeslag is groter dan de bebouwde oppervlakte (zie resultaten). Het omvat ook niet-gebetonneerde oppervlakte zoals sportterreinen of niet-verharde parkings.

De ‘leefdichtheid’ geeft het totaal aantal inwoners weer binnen de bebouwde oppervlakte van gewest, provincie of gemeente. De leefdichtheid werd berekend voor verschillende tijdstippen (1985, 1995, 2005, 2015, 2016). De evolutie van de leefdichtheid geeft aan of gemeenten verdichten dan wel verdunnen. Verdichting treedt op wanneer het bevolkingsaantal sneller groeit dan de bebouwde oppervlakte. Bij verdunning is het net omgekeerd.

Met ‘meer doen met minder ruimte’, zet de betonstop in op slimme verdichting (kernversterking). Op Vlaams niveau streeft men alleszins verdichting na, maar

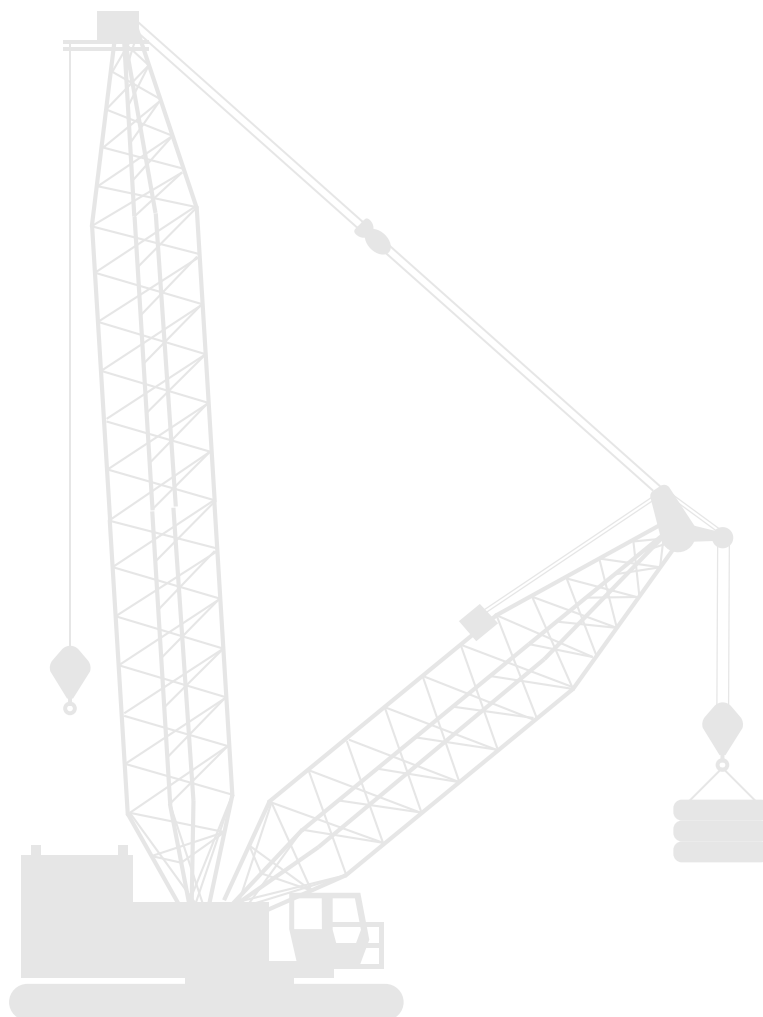
niet noodzakelijk op lokaal niveau waar een gedifferentieerd beleid wordt beoogd tussen goed en slecht gelegen locaties. Op goed gelegen locaties is het slim extra in te zetten op verdichting. Vreemd genoeg kan in slecht gelegen locaties verdunning een positief ruimtelijk signaal zijn (zoals in Menen), in het geval dat er een dalende bevolking is (i.e. ontvolking naar betere locaties). Indien de verdunning het gevolg is van een stijgend ruimtebeslag (bij een stagnerend bevolkingsaantal, of minder snel groeiend aantal inwoners), dan is ook dit problematisch.

3.2.3.

BETONRISICO

Zonder koerswijziging van het beleid (business as usual, BAU), dreigt Vlaanderen snel verder te betonnen. De mate waarin is afhankelijk van tal van factoren (zie Poelmans & Engelen, 2013). Op korte termijn biedt de 'betonsnelheid' alvast een goede indicator, maar op langere termijn geeft de huidige bestemming van gronden volgens het betrokken plan van aanleg (gewestplan, BPA,...) of in voorkomend geval, ruimtelijk uitvoeringsplan (RUP) een belangrijk aanvullend beeld.

De indicator '**betonrisico**' komt dan ook simpelweg neer op de vraag: hoeveel bouwgrond ligt er nog braak, en kent dus nog geen ruimtebeslag?

3.3. CATEGORISERING VAN GEMEENTEN

De betonstop is niet absoluut en betreft een gedifferentieerd ruimtelijk beleid (zie beleidscontext). De cijfers uit de dataset verdienen dan ook enige duiding vanuit dit perspectief. Om die nuance mogelijk te maken, heeft de dataset een categorisering van 'goed' dan wel

'slecht' gelegen locaties. Daartoe baseert dit onderzoek zich op de VITO Synthese (kansen)kaart. Voor meer informatie verwijzen we naar Verachtert et al. (2016a, b). Deze kaart toont de locaties waar prioritair moet worden ingezet om ze verder te ontwikkelen. Het gaat om locaties die vlot bereikbaar zijn (met openbaar vervoer) en die goede voorzieningen hebben (zoals

scholen, ziekenhuizen, winkels...).

De VITO Synthesekaart (Fig. 2) betreft een rasterkaart met hokken, wat er op neer komt dat in iedere gemeente verschillen types kunnen voorkomen. Concreet kan dat bijvoorbeeld het gevolg zijn van deelgemeenten of kernen met een verschillend voorzieningenniveau en/of knooppuntwaarde.

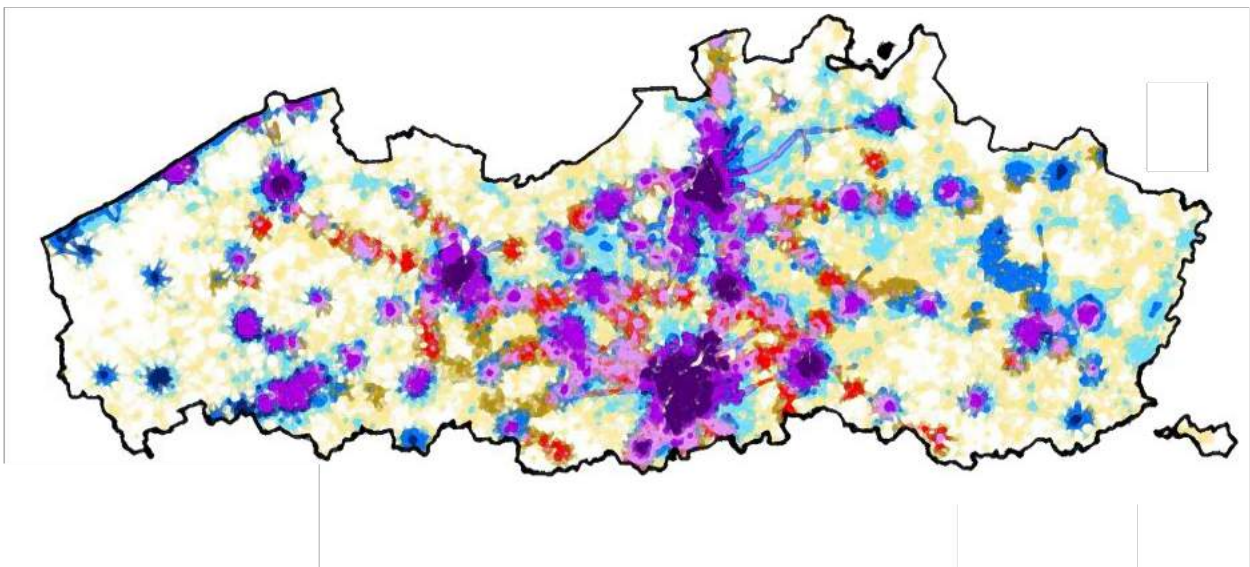

Fig. 2. VITO synthesekaart met gedifferentieerde ontwikkelingskansen (knooppuntwaarde & voorzieningenniveau), volgens het 16-delig stelsel (Verachtert et al., 2016a). Voor kleurcodes: zie Fig. 3.

Het betonrapport baseert zich echter op niveau gemeente, waardoor de categorisering een vereenvoudiging vereiste. De categorie waarin het meeste aantal huishoudens wonen werd daartoe weerhouden als 'hoofdcategorie' (Fig. 3).

Neem als voorbeeld de gemeente Stabroek (provincie Antwerpen). In deze gemeente woont 56% van de huishoudens in een C-gebied, en 40% in A₃ gebied. Het A₃-gebied kent een goede knooppuntwaarde én een zeer goed niveau van voorzieningen. Het C-gebied kent eveneens een goede tot zeer goede graad aan voorzieningen, doch slechts een matige tot zelfs lage knooppuntwaarde. 4% procent van de huishoudens woont in een

andere categorie dan C of A₃. Als hoofdcategorie valt Stabroek onder de C-gemeenten in deze studie.

Naar gelang de spreiding van de huishoudens, kan het resultaat per gemeente echter verschillen volgens toepassing van 4- of het 16-delig stelsel.

Deze benadering heeft dan ook louter als doel om op vereenvoudigde manier grote trends tussen categorieën te detecteren. Het heeft niet als doel gemeenten te herleiden tot één type, en doet dus niet noodzakelijk uitspraak over het gewenste ruimtelijk beleid in gans het grondgebied van betreffende gemeente.

De gemeentelijke TOP 30's volgens categorieën verdienen dan ook de nodige nuance voor die gemeenten waarvan de categorisering kan verschillen.

Fig.3. Categorisering op basis van knooppuntwaarde en voorzieningen (VITO Synthese- of kansenkaart)

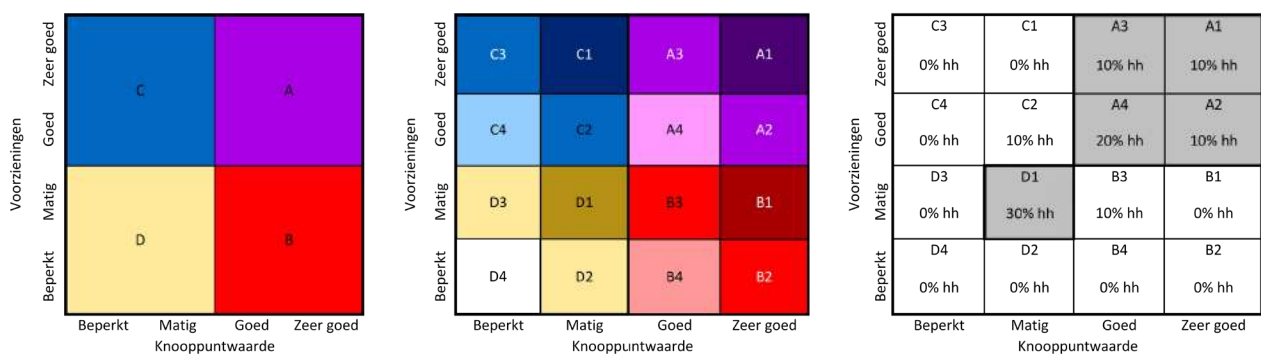
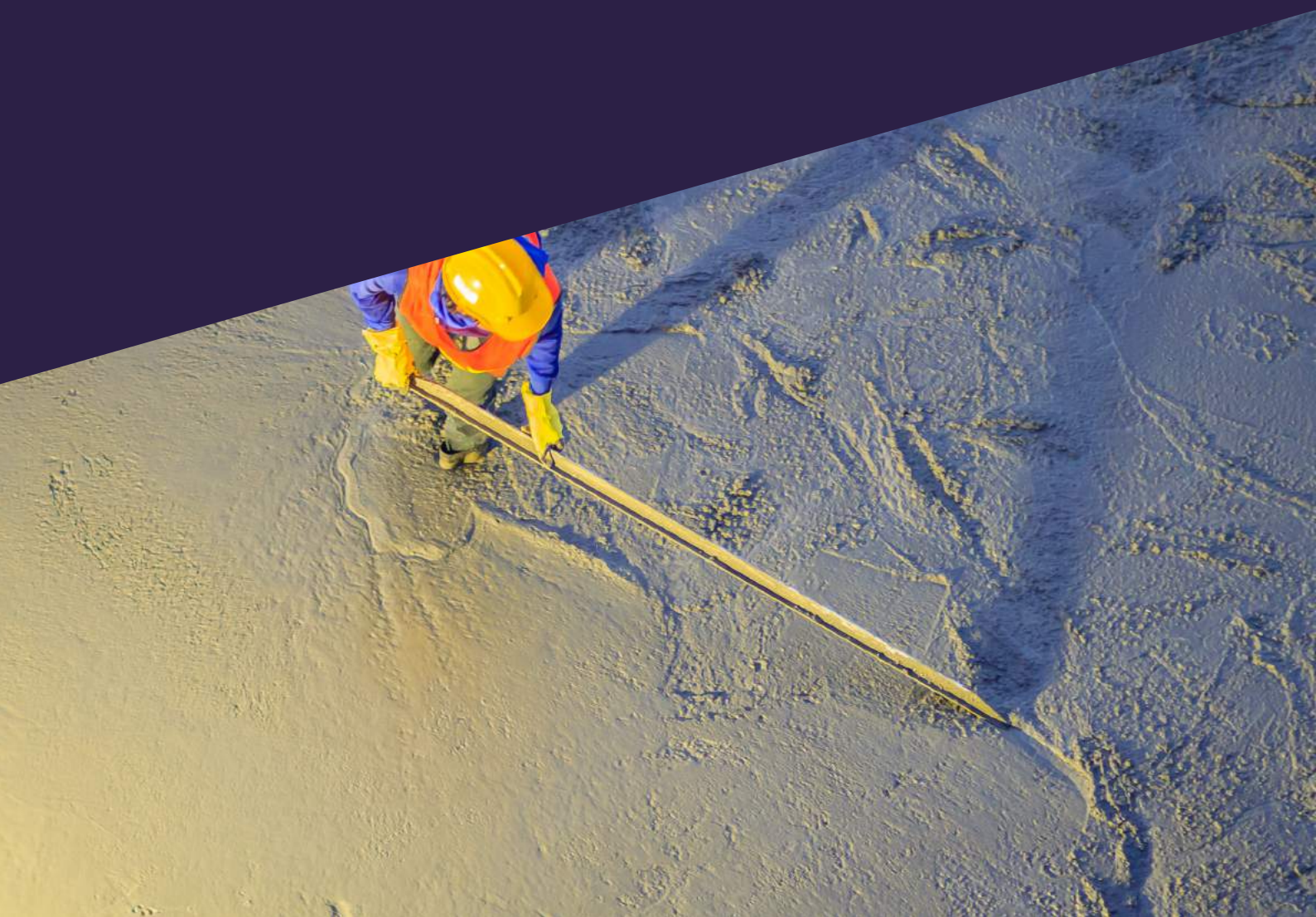

Fig. 3. Categorisering van locaties naar knooppuntwaarde en voorzieningen volgens 4- of 16-delig stelsel; de hoofdtypologie van een gemeente wordt bepaald volgens het hoogst aantal huishoudens. Eigen opstelling op basis van Verachttert et al. (2016 a,b). In het fictief voorbeeld (rechts) behoort de gemeente tot categorie A (50% hh; 4-delig stelsel) en D1 (30% hh; 16-delig stelsel).

4.

RESULTATEN EN DISCUSSIE

De resultaten van dit rapport worden besproken volgens de betontoestand (indicatoren ‘ruimtebeslag’ en ‘verhardingsgraad’), betonevolutie (indicatoren ‘betonsnelheid’ en ‘leefdichtheid’) en betontoekomst (indicator ‘betonrisico’).

4.1. BETONTOESTAND (HEDEN)

Indicatoren voor de BETONTOESTAND zijn enerzijds het ‘ruimtebeslag’ en anderzijds de ‘verhardingsgraad’. Ofwel: welk percentage van het oppervlak is ingenomen door gebouwen, transport, recreatie?

Voor gedetailleerde definities en berekening : zie hoofdstuk methodologie.

Vlaanderen kent een ruimtebeslag van 33%, en een verhardingsgraad van 14%. De vrije open ruimte (saldo van het ruimtebeslag) bedraagt dus 67%, in hoofdzaak landbouw, en voor een beperkt deel natuur (zie Nys, 2014 voor spreiding natuur per gemeente).

Deze betoncijfers zijn reeds algemeen bekend uit het Witboek Beleidsplan Ruimte Vlaanderen

(Ruimte Vlaanderen, 2016: 36), en liggen extreem hoog. In Europa (EU27) scoort Vlaanderen beduidend slechter dan eender welk ander land (zie Fig. 4). Enkel Malta doet het nog slechter dan België (Vlaanderen + Wallonië). Het ruimtebeslag (%) in Nederland, bedraagt slechts de helft van dat in Vlaanderen, en is nochtans ook sterk verstedelijkt in vergelijking met de rest van Europa. Nemen we Vlaanderen op in de vergelijking, dan blijkt onze regio nog slechter te scoren dan Malta, de lidstaat met het grootste ruimtebeslag.

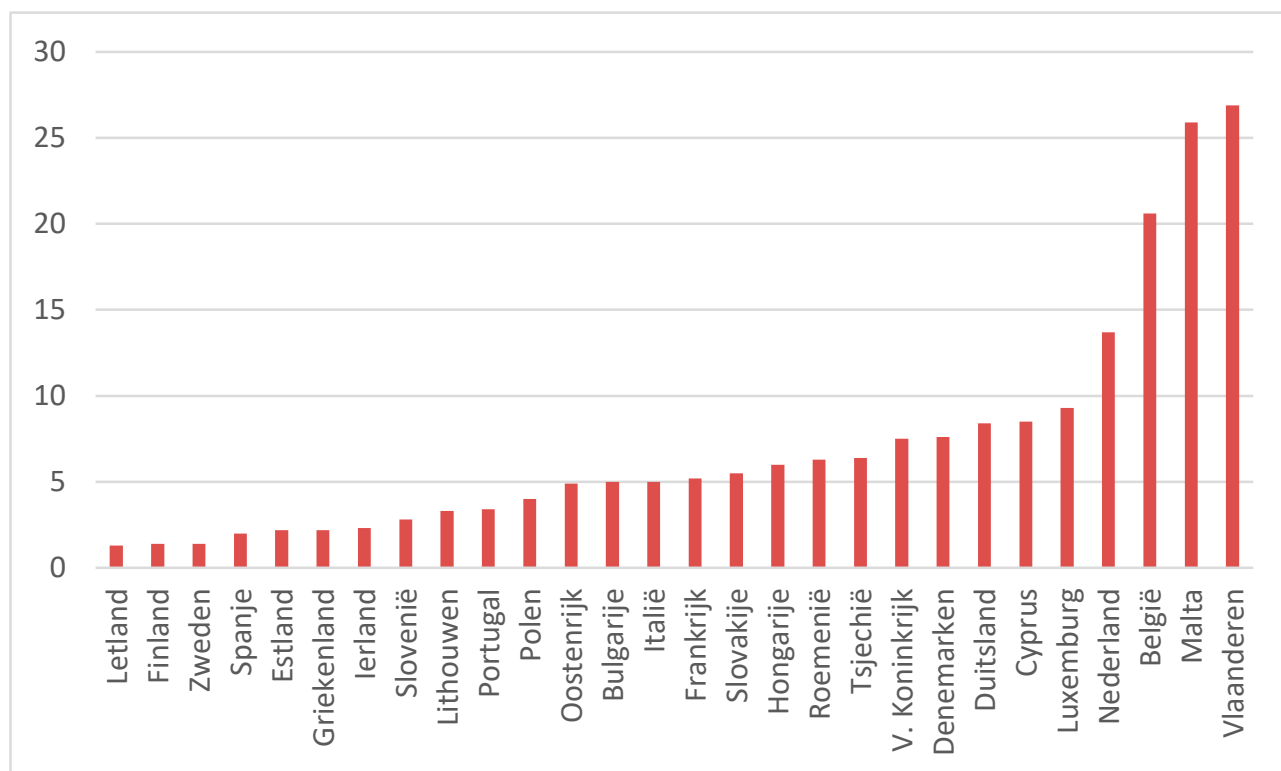

Fig 4. Ruimtebeslag EU27 (% totale oppervlakte, 2006) volgens de definitie van het Europees Milieuagentschap, vergeleken met Vlaanderen, dit volgens dezelfde definitie (naar Engelen, 2016).

Naast de resultaten per land, geeft dit rapport nu ook een beeld van het ruimtebeslag en verhardingsgraad per gemeente (zie Figs 5-6). De provincie Antwerpen kent het hoogste ruimtebeslag en verhardingsgraad, dit in tegenstelling tot de provincie West-Vlaanderen waar beide indicatoren het laagst zijn.

Wat betreft het ruimtebeslag, en nog in meerdere mate de verhardingsgraad, stellen we vast dat Vlaanderen in tweeën wordt gesneden door de verstedelijking op de as Antwerpen-Brussel, langsheen de A12 en E19. De enige 'open kier' die de open ruimte gebieden van beide gewestdelen nog enigszins verbindt situeert zich ter

hoogte van Meise (Vlaams-Brabant).

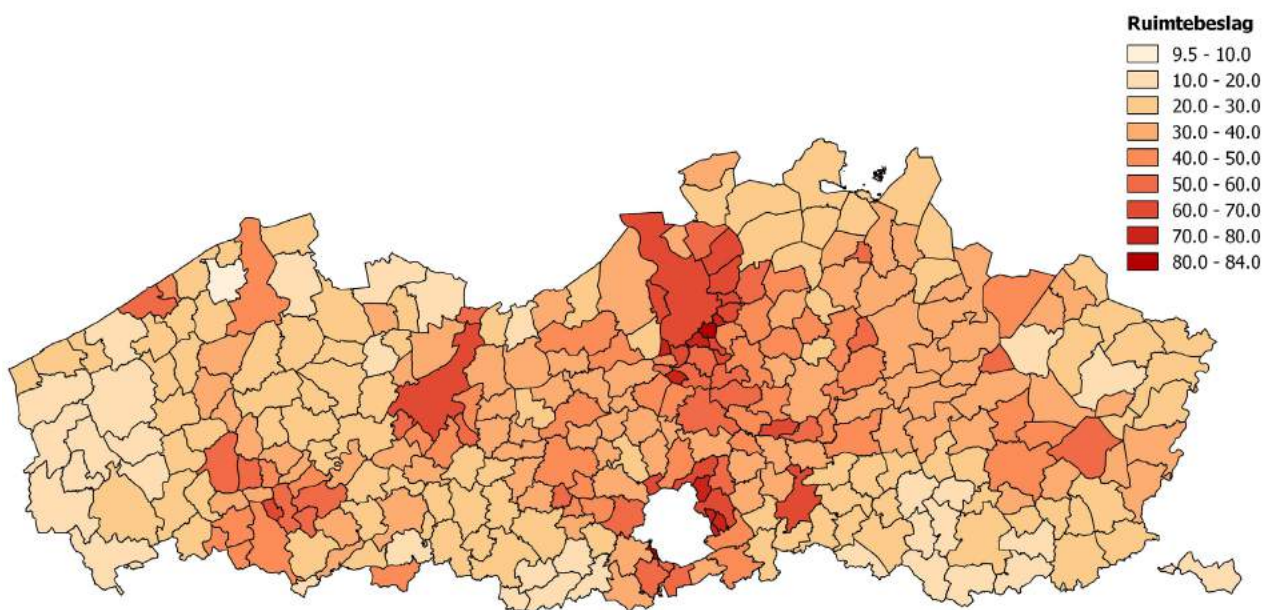

Fig. 5. BETONTOESTAND – indicator 'ruimtebeslag' (% totale oppervlakte), per gemeente (2013). De provincie Antwerpen kent het hoogste ruimtebeslag: daar is het meest open ruimte ingenomen voor wonen, mobiliteit, werken en recreatie.

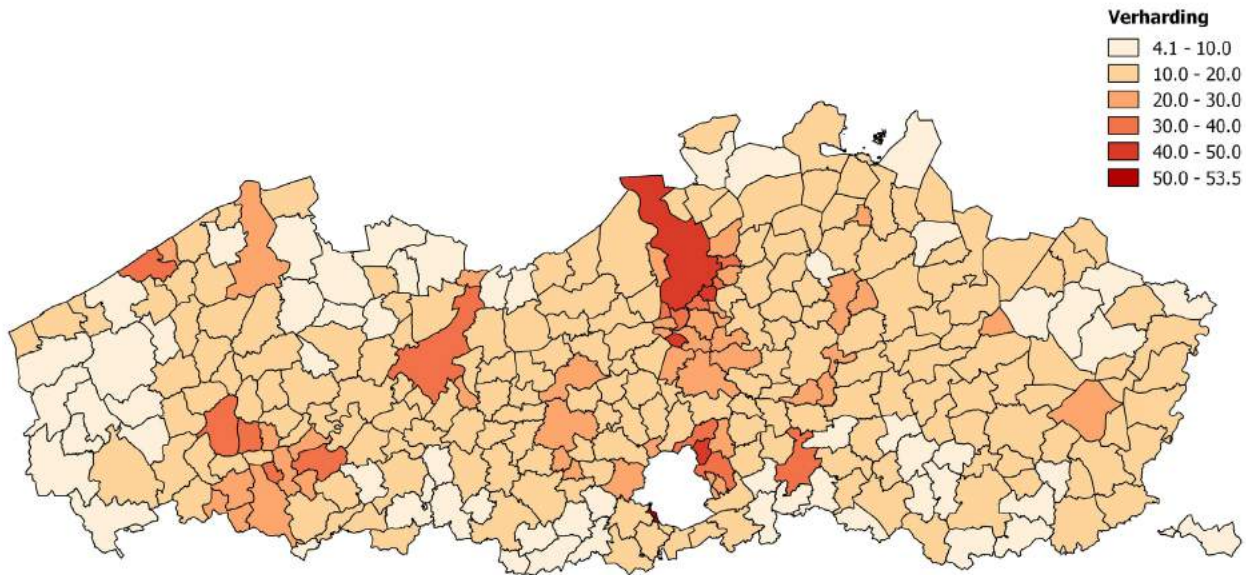

Fig. 6. BETONTOESTAND – indicator ‘verhardingsgraad’ (% totale oppervlakte), per gemeente (2012). In West-Vlaanderen is het minste oppervlakte verhard.

De gemiddelde ruimtelijke voetafdruk van de Vlaming bedraagt 691 m² ruimtebeslag en 307 m² verharding (zie Fig. 7). Antwerpen heeft de laagste ruimtelijke voetafdruk, Limburg de hoogste. Gegeven een betonstop, moet ruimtelijke groei op termijn gebeuren binnen het bestaande ruimtebeslag, door het verhogen van ‘ruimtelijk rendement’. Technisch gesproken gaat dit

het makkelijkst in provincies en of categorieën met een hoge ruimtelijke voetafdruk, doch dit is niet noodzakelijk de meest optimale beleidskeuze (zie beleidscontext). Het is sowieso beter om te ontwikkelen op plekken die goed bereikbaar zijn met openbaar vervoer én die al goede voorzieningen hebben (zoals ziekenhuizen, scholen en winkels).

Het ruimtebeslag (%) en verhardingsgraad (%) ligt dubbel zo hoog in A-gemeenten vs. D-gemeenten. Dat verschil komt ook tot uiting in de ruimtelijke voetafdruk. Inwoners in D-gemeenten hebben een ruimtelijke voetafdruk die quasi het dubbele bedraagt van inwoners uit A-gemeenten.

Betontoestand	Ruimtebeslag (%, 2013)	Verharding (%, 2012)	Ruimtebeslag m ² /inwoner	Verharding m ² /inwoner
Vlaanderen	32,52	14,36	691	307
Antwerpen	39,49	16,91	630	271
Vlaams-Brabant	34,18	14,55	654	280
West-Vlaanderen	27,19	13,15	739	359
Oost-Vlaanderen	32,48	14,50	665	299
Limburg	29,91	12,61	848	359
Cat. A gemeenten	41,81	19,56	546	257
Cat. B gemeenten	25,45	10,48	998	412
Cat. C gemeenten	30,83	12,77	844	351
Cat. D gemeenten	22,72	9,62	1 043	443

Fig. 7. BETONTOESTAND (HEDEN) – Indicatoren ‘ruimtebeslag’ en ‘verharding’ (Vlaanderen, provincies en categorieën). Opvallend: in minder goed gelegen gemeenten wordt meer bebouwde oppervlakte per inwoner ingenomen dan in goed gelegen locaties.

Het merendeel van de Vlaamse gemeenten kent een ruimtebeslag tussen 20-30%, gevolgd door een ruimtebeslag tussen 30-40%, met beduidende verschillen tussen provincies (zie Fig. 8). Een vergelijkbaar beeld komt terug bij de verhardingsgraad, waarbij de meeste Vlaamse gemeenten vallen tussen 10-20% (Fig. 9).

Klasse	Verdeling van aantal gemeenten volgens klassen ruimtebeslag (voor Vlaanderen, en per provincie)					
	Vlaanderen	Antwerpen	Vlaams-Brabant	West-Vlaanderen	Oost-Vlaanderen	Limburg
>90%	0	0	0	0	0	0
>80%	3	2	1	0	0	0
>70%	6	3	3	0	0	0
>60%	17	9	5	2	1	0
>50%	27	10	6	5	4	2
>40%	44	14	9	7	9	5
>30%	81	19	17	10	23	12
>20%	95	13	14	26	24	18
>10%	34	0	10	13	4	7
>0%	1	0	0	1	0	0
TOT	308	70	65	64	65	44

Fig. 8. BETONTOESTAND (HEDEN) – Indicator ‘ruimtebeslag’ (verdeling gemeenten volgens klassen).

Klasse	Verdeling van aantal gemeenten volgens klassen verharding (voor Vlaanderen, en per provincie)					
	Vlaanderen	Antwerpen	Vlaams-Brabant	West-Vlaanderen	Oost-Vlaanderen	Limburg
>90%	0	0	0	0	0	0
>80%	0	0	0	0	0	0
>70%	0	0	0	0	0	0
>60%	0	0	0	0	0	0
>50%	1	0	1	0	0	0
>40%	4	3	1	0	0	0
>30%	14	5	3	5	1	0
>20%	47	18	9	10	7	3
>10%	187	40	36	34	46	31
>0%	55	4	15	15	11	10
TOT	308	70	65	64	65	44

Fig 9. BETONTOESTAND (HEDEN) - Indicator 'verhardingsgraad' (verdeling gemeenten volgens klassen).

Voor een gemeentelijke Top 30 van de indicatoren **ruimtebeslag** en **verhardingsgraad** verwijzen we naar de bijlagen 4 en 5 (Meeste beton en Minste beton). Voor interpretatie van de betontoestand, zeker op gemeentelijk niveau, is het belangrijk om beide indicatoren samen te beoordelen. Het verschil tussen het ruimtebeslag enerzijds en de verhardingsgraad anderzijds, kan immers groot zijn omdat veel ruimte in gebruik door de mens, niet verhard is (bv. parken, sportterreinen,...) of omgekeerd.

De grootste absolute verschillen tussen ruimtebeslag en verhardingsgraad (Top 10) zijn te vinden in Kraainem (51%), Wezembeek-Oppem (49%), Edegem (47%), Brasschaat (47%), Schoten (47%), Keerbergen (45%), Schilde (45%), Sint-Martens-Latem (44%), Kapellen (43%) en Mortsel (42%).

Tal van deze gemeenten zijn gekend omwille van hun **residentiële woonbuurten** met ruime kavels en alleenstaande villa's. Nochtans kennen deze gemeenten niet nood-

zakelijk de grootste ruimtelijke voetafdruk (ruimtebeslag en verhardingsgraad uitgedrukt in m²/inwoner). Dat valt deels te verklaren door de beperkte aanwezigheid van andere ruimtebehoevende functies zoals industrie, een gevolg van de hoge grondprijzen. **Vandaar het belang om diverse indicatoren steeds samen te beoordelen.**

4.2. BETONEVOLUTIE (VERLEDEN)

Indicatoren voor de BETONEVOLUTIE zijn enerzijds de 'betonsnelheid' en anderzijds de 'leefdichtheid'. Betonsnelheid is de evolutie van de verharding van het opperulak. Leefdichtheid is het aantal inwoners per ingenomen hectare.

Voor gedetailleerde definities en berekening : zie hoofdstuk methodologie.

Tijdens de afgelopen dertig jaar,

kende Vlaanderen een gemiddelde betonsnelheid van 9 ha/dag. Over die periode daalde de betonsnelheid van 12 ha/dag (1985-1995) over 9 ha/dag (1995-2005) tot 6 ha/dag (2005-2015; zie Fig. 10). Dit laatste cijfer (≈ 12 voetbalvelden per dag) werd reeds veelvuldig gecommuniceerd (zie e.g. Loris & Vandaele, 2012; Mertens et al., 2016) en ligt, ondanks de dalende trend op lange termijn, nog steeds onrustwekkend hoog.

De betonsnelheid ligt het hoogste in de provincie Antwerpen dat in de afgelopen tien jaar een kwart van de bijkomende bebouwde oppervlakte voor haar rekening nam, gevolgd door Oost- en West-Vlaanderen (Fig. 11). Voor Oost-Vlaanderen ligt het zwaartepunt in het

noorden van de provincie, met name in het Meetjes- en Waasland. Bekeken over de afgelopen tien jaar lag de gemiddelde betonsnelheid het laagste in Limburg. Echter moet wel benadrukt worden dat in 2016 Limburg als enige provincie een stijgende betonsnelheid liet optekenen, dit ten opzichte van het tienjarig gemiddelde uit de periode 2005-2015. Meer dan het helft van de bijkomende bebouwing wordt gerealiseerd buiten categorie A-gemeenten, dus op plekken waar dat niet aan te raden is.

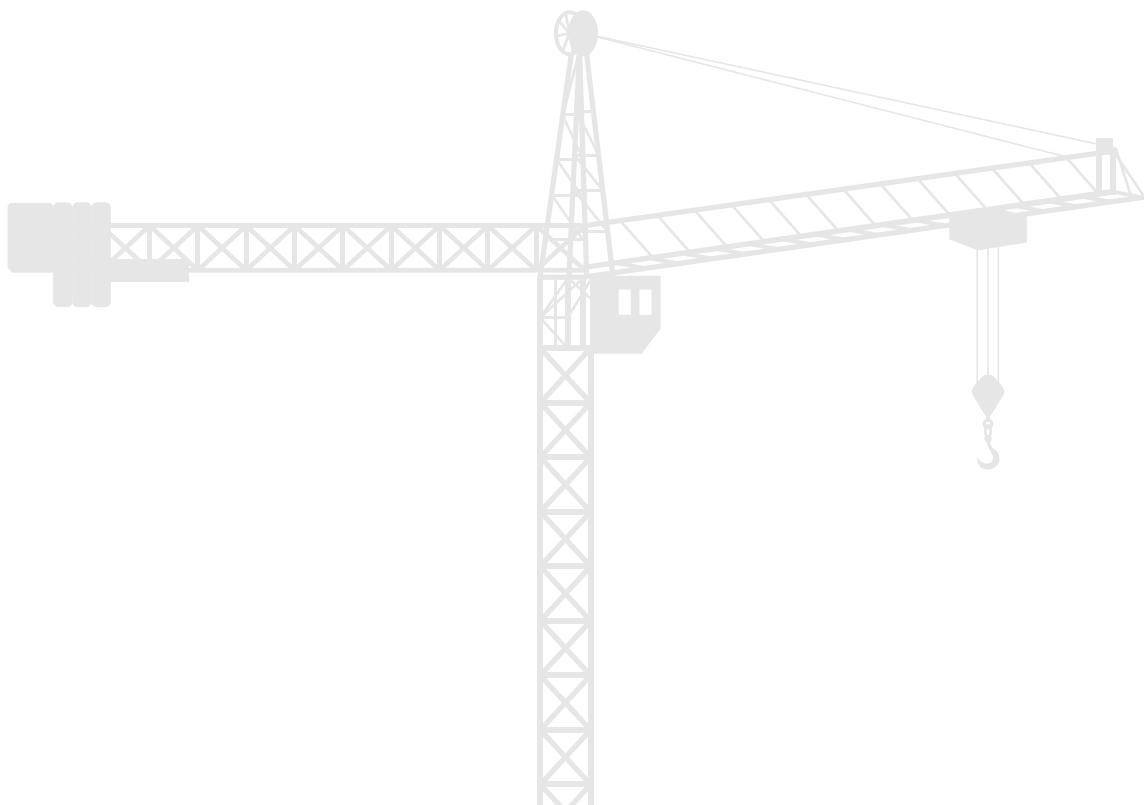
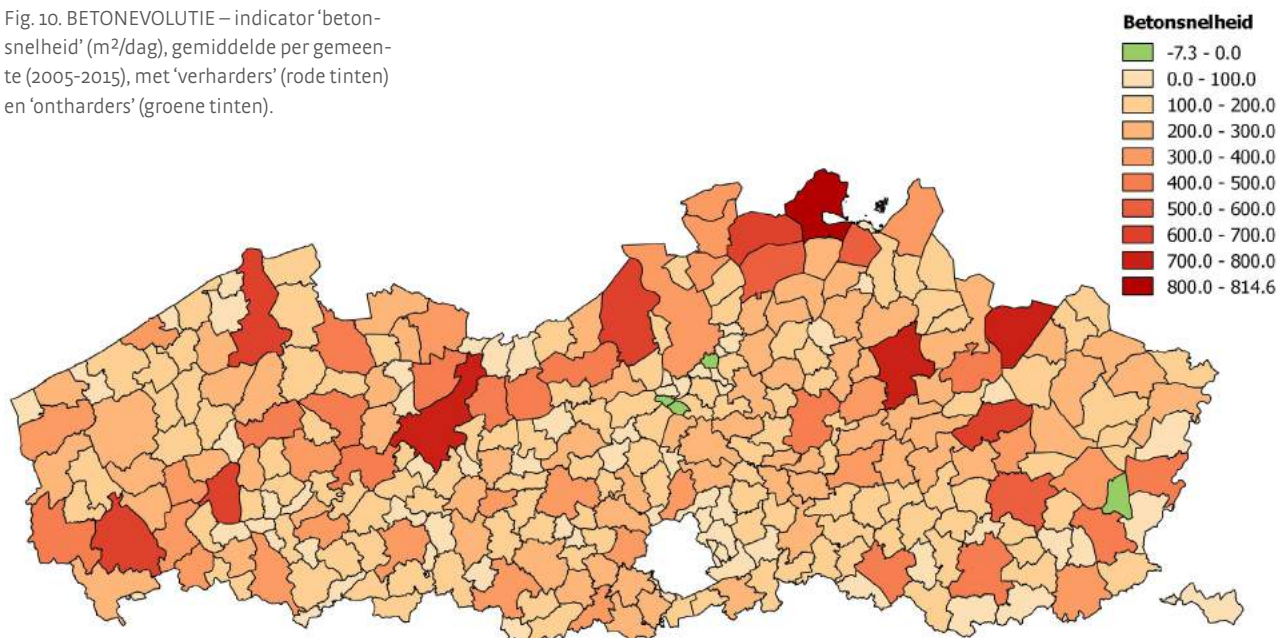

Fig. 10. BETONEVOLUTIE – indicator 'betonsnelheid' (m²/dag), gemiddelde per gemeente (2005-2015), met 'verharders' (rode tinten) en 'ontharders' (groene tinten).

Het Vlaams totaal van 6 ha/dag (2005-2015), komt overeen met een gemeentelijk gemiddelde van 201 m²/dag. Vier gemeenten (Niel, Boom, Zutendaal en Mortsel) lieten in de periode 2005-2015 evenwel een negatieve betonsnelheid noteren, waar de oppervlakte van bebouwde percelen met andere woorden daalde. Maar ook tussen de gemeenten met een positieve betonsnelheid, en dus veel bijkomende bebouwing, zijn de verschillen zeer groot.

Absolute koploper is Hoogstraten met een tienjaarlijks gemiddelde betonsnelheid van 815 m²/dag (of 4x het Vlaams gemiddelde). Per week ging in Hoogstraten meer dan een halve hectare open ruimte op de schop, en dat tien jaar lang.

Ook tal van andere gemeenten in de Noorderkempen kampen met een hoge betonsnelheid (bv. Wuustwezel, Merksplas en Brecht) die het gevolg is van een mix aan ruimtelijke ontwikkelingen voor onder meer wonen, indus-

trie en landbouw (o.a. industriële megakippenstallen).

Als regio staat de Noorderkempen in fel contrast met de **Rupelstreek** waar de betonsnelheid veel lager ligt. Niet alleen laten Niel en Boom een negatieve snelheid noteren (i.e. afname oppervlakte bebouwde percelen), ook in Hemiksem, Schelle en Rumst ligt de betonsnelheid beduidend lager dan het Vlaams en provinciaal gemiddelde.

In deze gemeenten valt de negatieve betonsnelheid onder meer te verklaren door de herontwikkeling van verlaten steenbakkerijen, waarbij er naast de gedeeltelijke

herontwikkeling voor wonen (zie indicator 'leefdichtheid'), ook ruimtelijk wordt hersteld.

Ondanks het ruimtelijk herstel, is de herontwikkeling van industriële sites naar wonen (bv. verkavelingen 'oude stijl') niet altijd wenselijk of optimaal, en kon het ambitieniveau van het ruimtelijk herstel en/of het ruimtelijk rendement van de

nieuwe woongelegenheden mogelijk een stuk hoger. Die evaluatie moet per gemeente, en per project gebeuren, maar valt buiten de reikwijdte van dit rapport.

➤ Voor een gemeentelijke Top 30 van de indicator betonsnelheid (snel vs. traag) verwijzen we naar bijlage 6.

➤ Voor een visuele weergave van de betonevolutie, check de Geopunt applicatie 'reis door de tijd' (<http://www.geopunt.be/catalogus/applicationfolder/agiv-reisdoordetijd>).

Betonsnelheid	Gemiddelde ruimte-inname door bebouwing (ha/dag)				
	'85-'15 (30j)	'85-'95 (10j)	'95-'05 (10j)	'05-'15 (10j)	2016 (1jaar)
Vlaanderen	9,1	12,4	8,6	6,2	5,4
Antwerpen	2,3	3,5	2,0	1,5	1,2
Vlaams-Brabant	1,5	2,1	1,5	1,0	0,8
West-Vlaanderen	1,8	2,3	1,8	1,3	1,3
Oost-Vlaanderen	1,9	2,5	1,9	1,4	1,1
Limburg	1,5	2,0	1,5	1,0	1,1
Cat. A gemeenten	3,9	5,4	3,8	2,5	2,1
Cat. B gemeenten	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0
Cat. C gemeenten	3,1	4,3	2,9	2,0	2,2
Cat. D gemeenten	2,0	2,6	1,9	1,6	1,2

Fig. 11. BETONEVOLUTIE (VERLEDEN) – Indicator 'betonsnelheid' (Vlaanderen, provincies en categorieën).

Naast betonsnelheid, is ook de indicator **leefdichtheid** (Fig. 12) relevant voor de interpretatie van de data. Ondanks de appartementisering wordt vastgesteld dat Vlaanderen tot op vandaag blijft verdunnen (i.e. dalende

leefdichtheid: minder inwoners per bebouwde oppervlakte). Daar waar de leefdichtheid binnen de bebouwde oppervlakte in 1985 nog 36 inw/ha bedroeg, zakte de indicator tot 25 inw/ha in 2015. Ook het cijfer voor 2016 (t.o.v. 2015) geeft

aan dat Vlaanderen nog steeds verder verdunt.

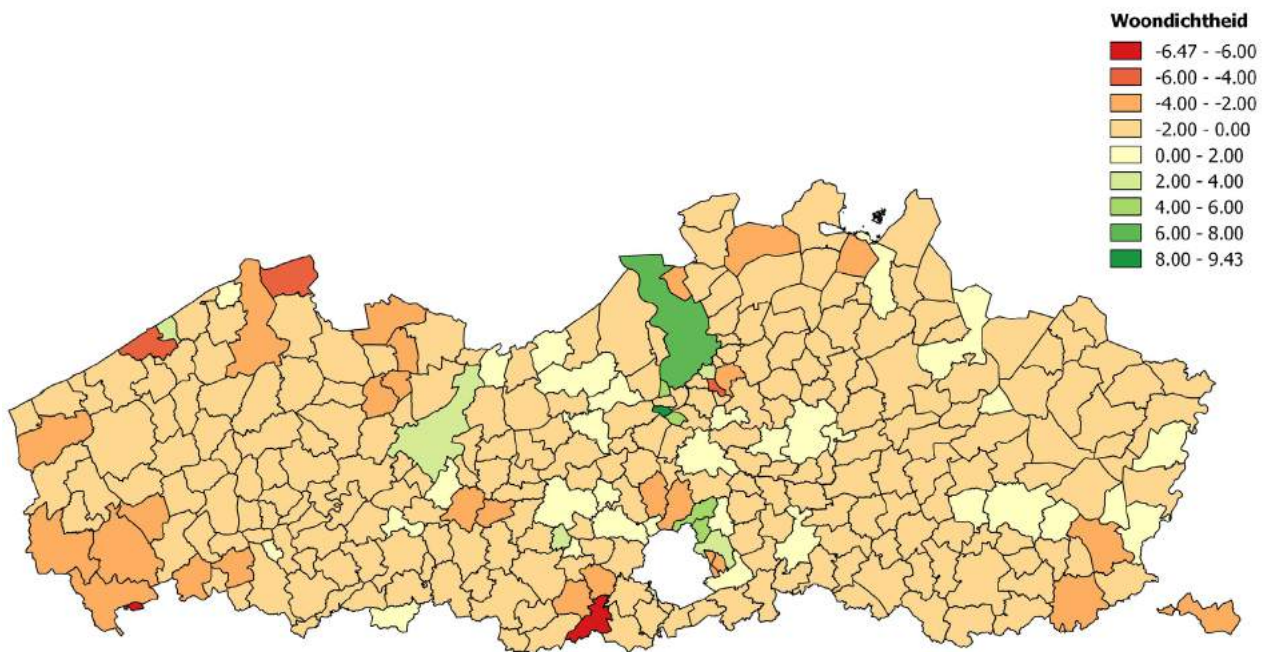

Fig 12. BETONEVOLUTIE – indicator 'leefdichtheid' (inwoners/hectare bebouwde oppervlakte), evolutie per gemeente (2005-2015), met verdunners (rode tinten) en verdichters (groene tinten).

De trend is zichtbaar in alle provincies, al slaagde de provincie Vlaams-Brabant erin om alvast in het jaar 2016 de verdunning om te slaan tot verdichting (Fig. 13). Ongeacht de provincie, wordt vastgesteld dat er wordt verdicht in A-gemeenten, en verdund in de overige categorieën. Dat is een zorgwekkende evolutie. De ruimtelijke versnippering neemt nog steeds toe, ondanks de ambities van het beleid inzake ruimtelijke ordening.

Op langere termijn (2005-2015), laten naast de grote centrumste-

den Antwerpen en Gent, ook een aantal steden en gemeenten in Vlaams-Brabant, en in het bijzonder in de Vlaamse Rand ten oosten van Brussel (Vilvoorde, Machelen, Zaventem), een gunstige evolutie van de leefdichtheid noteren.

Dat geldt tevens voor een aantal gemeenten in de Rupelstreek, waar de positieve evolutie van de leefdichtheid alvast te verklaren valt door de herontwikkeling van verlaten steenbakkerijen, waarbij er naast ruimtelijk herstel (cf. negatieve betonsnelheid), ook herontwikkeld wordt richting wonen. In

dat geval wordt de verhoging van de leefdichtheid verklaard door de wijziging van de functie van reeds lang ingenomen oppervlakten. Een ander, gelijkaardig voorbeeld is Mortsel, met een woonontwikkeling op de voormalige industriële site van AGFA-Gevaert.

Let nogmaals op. De evolutie van deze indicator hangt niet enkel af van de grootte van de groei van de bebouwde oppervlakte, maar ook van demografische aspecten (natuurlijke groei door geboorte/sterfte vs. plattelandsvlucht, gezinsverdunning...).

Verdichten (+) of verdunnen (-) ?	Evolutie leefdichtheid (inw./ha bebouwde oppervlakte)									
	1985	'85-'15 (30j)	1985	'85-'95 (10j)	1995	'95-'05 (10j)	2005	'05-'15 (10j)	2015	2016 (1j)
Vlaanderen	36	-11	36	-7	29	-3	26	-1	25	-0,05
Antwerpen	42	-13	42	-10	32	-3	29	-0	29	-0,02
Vlaams-Brabant	37	-11	37	-7	31	-3	27	-1	27	0,01
West-Vlaanderen	32	-10	32	-6	27	-3	24	-1	22	-0,10
Oost-Vlaanderen	37	-11	37	-7	30	-3	27	-1	26	-0,02
Limburg	30	-9	30	-6	25	-3	22	-1	21	-0,11
Cat. A gemeenten	45	-12	45	-8	36	-4	33	-0	32	0,02
Cat. B gemeenten	25	-8	25	-5	20	-2	18	-1	18	-0,09
Cat. C gemeenten	30	-9	30	-6	24	-1	21	-1	20	-0,10
Cat. D gemeenten	25	-8	25	-5	20	-2	18	-1	17	-0,08

Fig. 13. BETONEVOLUTIE (VERLEDEN) – Indicator 'leefdichtheid' (Vlaanderen, provincies en categorieën). Als enige slaagde de Provincie Vlaams-Brabant erin om in 2016 de verdunning om te draaien naar verdichting.

Op niveau van de gemeenten, wordt vastgesteld dat over de periode 2005-2015 vijftien gemeenten er in slaagden om te verdichten. In 2016 (t.o.v. 2015) betrof het 121 gemeenten. Het aantal verdunners blijft echter zeer groot (zie Fig. 14). Voor een gemeentelijke TOP 30 van de indicator leefdichtheid (verdunners vs. verdichters) verwijzen we naar bijlage 7.

Betonevolutie	N	Verdunners # ('05-'15)	# (2016)	Verdichters # ('05-'15)	# (2016)
Vlaanderen	308	263	187	45	121
Antwerpen	70	57	39	13	31
Vlaams-Brabant	65	54	42	11	23
West-Vlaanderen	64	61	40	3	24
Oost-Vlaanderen	65	54	40	11	25
Limburg	44	37	26	7	18
Cat. A gemeenten	123	92	66	31	57
Cat. B gemeenten	3	2	3	1	-
Cat. C gemeenten	95	85	53	10	42
Cat. D gemeenten	87	84	65	3	22

Fig. 14. BETONEVOLUTIE (VERLEDEN) – Indicator 'leefdichtheid' (verdeling gemeenten volgens verdunners en verdichters).

4.3. BETONTOEKOMST

Indicator voor de BETONTOEKOMST is het 'betonrisico'. Ofwel: welke oppervlakte open ruimte kan er in de toekomst nog worden ingenomen omdat het bouwgrond is.

Voor gedetailleerde definities en berekening: zie hoofdstuk methodologie.

De betonstop zoals goedgekeurd in het Witboek Beleidsplan Ruimte Vlaanderen, voorziet in een afname van het dagelijks ruimtebeslag tot nul in 2040. Die betonstop biedt nog perspectief voor ca. 22.500 ha extra ruimte inname van nu tot 2040.

Maar het juridisch aanbod – de oppervlakte die aangeduid is als bouwzone - bedraagt voor Vlaanderen op vandaag ca. 80.000 ha (Fig. 15). Dat is problematisch. Het risico is reëel dat heel dit juridisch aanbod op termijn toch

wordt volgebouwd, met alle gevolgen vandien. Het overtolige aanbod (ca. 57.500 ha) moet worden weggewerkt met een actief neutraliseringsbeleid. Dit ontbreekt echter op vandaag, maar is absoluut noodzakelijk. Zo niet, dan is de betonstop niet uitvoerbaar.

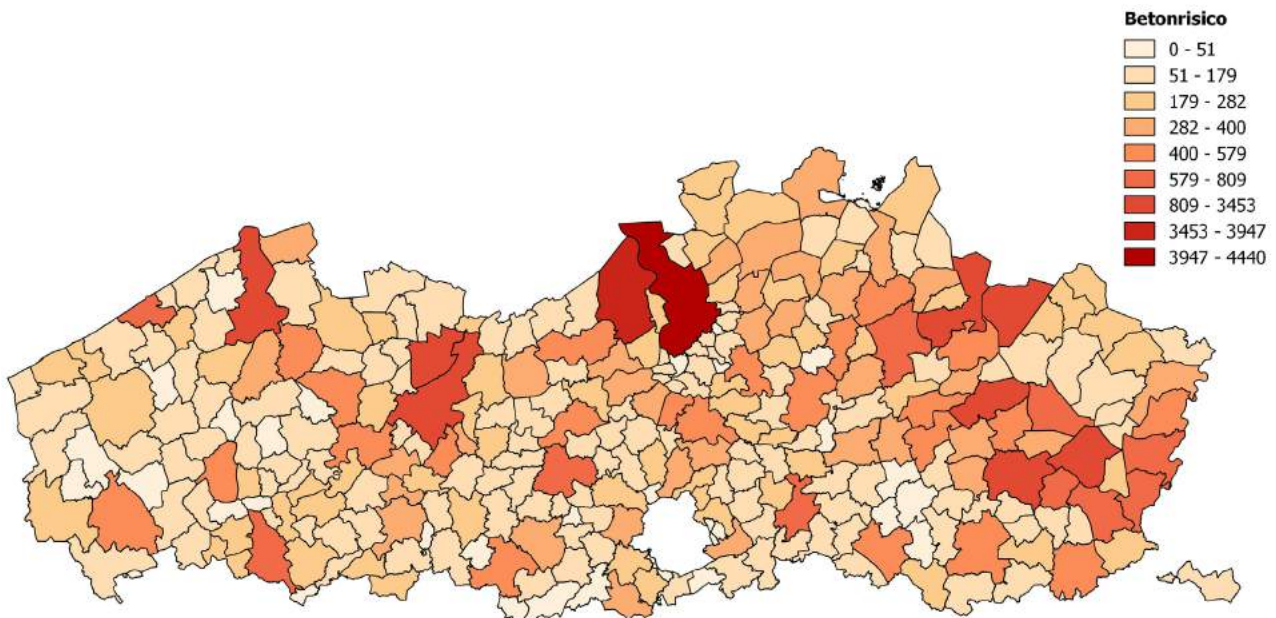

Fig 15. BETONTOEKOMST – indicator 'betonrisico' (ha), per gemeente (2013).

Op de kaarten is duidelijk dat de aanwezigheid van zeehavens (Antwerpen, Gent en Zeebrugge) sterk het juridisch aanbod bepaalt. De provincie Antwerpen (incl. zeehaven rechteroever) is koploper met een kwart van het Vlaams juridisch aanbod. In de provincie Vlaams-Brabant is dat de helft. Ca. 36.000 ha juridische voorraad is gelegen in B, C en/of D-gemeenten.

Hieruit volgt dat het schrappen van overtollig aanbod (ca. 57.500 ha) alle gemeenten aanbelangt, en dus ook A-gemeenten (zie Fig. 16). Voor de gemeenten met een zeehaven ligt de uitdaging van de betonstop eerder in het haven- dan wel in het woonbeleid. Dat geldt zeker voor Antwerpen en Gent. Dus ook onze havens zullen efficiënt moeten omspringen met de open ruimte.

Voor een gemeentelijke Top 30 van de indicator betonrisico (groot vs. klein) verwijzen we naar bijlage 8.

Betontoekomst	Juridische voorraad	
	(ha)	(%)
Vlaanderen	79 580	100
Antwerpen	20 740	26
Vlaams-Brabant	9 780	12
West-Vlaanderen	13 060	16
Oost-Vlaanderen	20 210	25
Limburg	15 790	20
Cat. A gemeenten	43 470	55
Cat. B gemeenten	590	1
Cat. C gemeenten	24 810	31
Cat. D gemeenten	10 710	13

Fig. 16. BETONTOEKOMST – Indicator 'betonrisico' (Vlaanderen, provincies en categorieën). Alle gemeenten moeten werk maken van het schrappen van overtollige bouwgronden.

5.

CONCLUSIES

BETONTOESTAND

“RUIMTEBESLAG EN VERHARDINGSGRAAD HOGE RUIMTELIJKE VOETAFDRIJK”

In Europese context is de betonning van Vlaanderen enorm (33% ruimtebeslag; 14% verharding), en de leefbaarheid binnen de bebouwde oppervlakte (25 inw/ha) laag. Er is in het verleden erg kwistig omgesprongen met open ruimte. De ruimtelijke voetafdruk van de Vlaming is dan ook zeer groot (691 m²/inw ruimtebeslag; 307 m²/inw verharding), maar er zijn significant verschillen naargelang het type gemeente (A, B, C, D) en dus ook geografisch. De voetafdruk van Vlamingen wonende in D-gemeenten (slecht bereikbaar, weinig voorzieningen) is dubbel zo groot als die van Vlamingen wonende in A-gemeenten (goed bereikbaar, goede voorzieningen). Qua voetafdruk, scoort de provincie Limburg het slechtst. Een hoge voetafdruk biedt echter veel potentie voor het verhogen van het ruimtelijk rendement, een ruimtelijk principe dat centraal staat in het Witboek Beleidsplan Ruimte Vlaanderen. Maar verdichten is niet overal de beste keuze, en verdient enkel aanbeveling op goed gelegen plekken.

BETONEVOLUTIE

“BETONSNELHEID BLIJFT HOOG GEWENSTE TRENDREUK KOMT NIET VANZELF”

Ondanks de ernstige betontoestand, blijft de oppervlakte beton in Vlaanderen snel groeien (>6 ha/dag). Antwerpen heeft daarin het grootste aandeel (1,5 ha/dag), Limburg het kleinste (1,0 ha/dag). Ondanks het feit dat voor Vlaanderen de betonsnelheid sinds 1985 daalt, tekende de provincie Limburg in 2016 een stijgende betonsnelheid op, dit in vergelijking tot haar tienjarig gemiddelde in de periode 2005-2015.

Gemiddeld voor Vlaanderen komt de betonsnelheid neer op 201 m²/dag per gemeente. Regionale verschillen zijn zeer groot, ook binnen provincies.

De hoogste betonsnelheden (tot 4x het Vlaams gemiddelde) worden gemeten in de Noorderkempen, de laagste in de Rupelstreek.

In de periode 2005-2015 slaagden slechts een handvol gemeenten (Niel, Boom, Zutendaal, Mortsel) er in de omslag te maken naar een negatieve betonsnelheid. Dit is hoopvol, maar ook deze gunstige cijfers verdienen nuance. Het betreft gemeenten waar kleine tot zeer uitgestrekte, verlaten industriële sites geheel of deels herontwikkeld worden tot wonen. Zulke herontwikkeling betekent niet automatisch dat er een hoog ruimtelijk rendement wordt behaald, noch een hoog ambitieniveau tot ruimtelijk herstel.

LEEFDICHTHEID

“VERDUNNING NOG ALTIJD GROTER DAN VERDICHTING”

Sinds 1985 groeit de bebouwde oppervlakte sterker dan de bevolking. Vlaanderen blijft dan ook verdunnen, tot op vandaag (laatste cijfer 2016). In de periode 1985-2015 daalde de Vlaamse leefbaarheid in de bebouwde oppervlakte van 36 naar 25 inw/ha. In de laatste tien jaar (2005-2015) slaagden slechts 45 gemeenten erin om de omslag tot verdichting te maken. De normale evolutie van de woningmarkt (appartementisering, groepswoonbouw, compacter bouwen,...) volstaat geenszins om de noodzakelijke omslag op Vlaams niveau te maken. Een actief betonstopbeleid is noodzakelijk en urgent om de doelstellingen te realiseren.

BETONTOEKOMST

"BETONRISICO IS HOOG
OVERTOLLIG JURIDISCH AANBOD VERDIENT
NEUTRALISATIE"

Het juridisch aanbod bedraagt ca. 80.000 ha (cijfer 2013). Gelet op de betonstop die 'slechts' 22.500 ha extra ruimte inname toelaat, bedraagt het overtollig aanbod ca. 57.500 ha dat actieve neutralisatie behoeft. Neutralisatie van overtollig aanbod is cruciaal in alle gemeenten, ook zij die ressorteren onder categorie A. Het actief neutraliseren van juridisch aanbod (inclusief de kosten voor planschade) is miljarden goedkoper dan niets doen (Geuting et al., 2017).

6.

AANBEVELINGEN

VLAAMS

1 De betonstop uit het Witboek Beleidsplan Ruimte Vlaanderen (BRV) verdient snel definitieve goedkeuring van de regering.

2 Het BRV bevat een objectief en bindend kader dat aangeeft waar er nog ruimtelijke uitbreiding mogelijk is, en waar niet. Volgens de betonstop (tegen 2040) gaat het om ca. 22.500 ha. Zulk concreet kader ontbreekt nog. De VITO Synthesekaart (ook kansenkaart genoemd), op basis van knooppuntwaarde en voorzieningenniveau, biedt daartoe een objectieve en concrete maatstaf.

3 Het BRV bevat een soortgelijk kader dat aangeeft waar ruimtelijk rendement (inbreiding) wenselijk en mogelijk is, en waar niet. Ook zulk objectief en bindend kader ontbreekt nog.

4 Het BRV bevat een operationele doelstelling om het overtollig juridisch aanbod (ca. 57.500 ha) te neutraliseren. Deze doelstelling wordt kwantitatief uitgedrukt, met tussentijdse doelen, per regio. Deze doelstelling ontbreekt nog.

5 Het BRV vertaalt de operationele doelstelling om het overtollig aanbod te neutraliseren, in een concreet actieprogramma, waarbij de evidenties (signaalgebieden, woonuitbreidingsgebieden, ecologisch waardevolle bossen,...) zijn afgeklopt, dan wel de aankondigingspolitiek nog langer te rekken.

6 Indien de Vlaamse overheid opteert om een aantal woonuitbreidingsgebieden aan te snijden omwille van hun goede ligging (zgn. positieve lijst), dan is dat enkel opportuun wanneer gelijktijdig minstens evenveel reguliere bouwgrond (niet WUGs) worden geneutraliseerd.

7 Samen met de goedkeuring van het BRV voorziet de Vlaamse overheid het nodige budget, onder meer om het

overtollig juridisch aanbod te neutraliseren. Daartoe is een budgetraming nodig. Ook die ontbreekt op heden.

8 Vlaanderen erkent en neemt haar eindverantwoordelijkheid expliciet op, ook al is de betonstop een gezamenlijke opdracht samen met de lokale besturen.

9 Vlaanderen ondersteunt de gemeenten om de doelstellingen effectief te realiseren, en dit op vlak van beleid, de inzet van instrumenten én het voorzien van budget. Voorzie ook een beloning voor gemeenten die een actief betonstopbeleid implementeren. De huidige gemeentefinanciering (gerelateerd aan het aantal inwoners) staat een effectieve betonstop in de weg.

10 Vlaanderen stelt zelf een voorbeeldrol en past de betonstop alvast toe in haar eigen projecten (bv. bij mobiliteitsvraagstukken & infrastructuur).

11 De Vlaamse overheid past de wetgeving (Vlaamse Codex Ruimtelijke Ordening en uitvoeringsbesluiten) aan zodat strijdigheden en/of uitzonderingen op de betonstop op korte termijn worden afgebouwd, in plaats van ze uit te breiden. Er mag niet worden bijgebouwd in Landschappelijk Waardevol Agrarisch Gebied.

12 Vlaanderen maakt snel werk van een fonds voor ruimtelijk herstel. Dat fonds moet toelaten om eigenaars financieel te steunen die overgaan tot aankoop en/of afbraak van bestaande constructies (ruimtelijk herstel), met afstand van bestaande bouwrechten. Via een projectoproep worden concrete dossiers alvast ondersteund.

13 Vlaanderen zet resoluut in op het groen inkleden van de ruimte die gevrijwaard blijft door de betonstop, zowel in het bebouwd weefsel als op het platteland. Net als voor de betonstop, voorziet de regering het BRV van operationele doelen (planologisch én effectief) en een actieprogramma zodat steden, dorpen en landschappen vergroenen. De groenblauwe dooradering zoals voorzien in het Witboek BRV is nog te vaag en te vrijblijvend.

LOKAAL

BELEIDSMATIG

1 Neem de ambities van een Vlaamse betonstop onverminderd over in het lokale bestuursakkoord (zie beleidscontext) en scherp ze aan in de tijd (bv. betonstop tegen 2025; halvering dagelijkse inname ruimtebeslag tegen 2020).

- Grijp daarbij de grote maatschappelijke belangstelling voor het thema aan om uw gemeente en bestuur in de kijker te plaatsen op Vlaams niveau.
- Motiveer de beslissing niet louter vanuit ruimtelijk oogpunt, maar tevens in functie van de klimaatuitdaging en gezondheid.

2 Neem als gemeente een voorbeeldrol op (zgn. ‘early adopter’) door de (principes van de) betonstop onmiddellijk toe te passen op projecten en gronden eigen aan/ van de gemeente, OCMW, kerkfabrieken, etc. Zet eigen gronden strategisch in bij PPS constructies, en/of koop ook strategisch aan.

3 Voorzie steeds in een gemeentelijke ‘BRV-reflex’, in het bijzonder in functie van een betonstop, en dit op niveau van beleidsplanning en ruimtelijke ordening (plan-, project- en vergunningenniveau). Denk daarbij niet alleen aan vergunnings- en verkavelingsvoorwaarden (toestaan van hogere dichtheden, versoepelen max. kroonlijsthoogte,...), maar ook aan gunningscriteria bij bestekken, RO-wedstrijden voor plannen en projecten, gemeentelijke verordeningen,... Kortom, is uw beleid op alle vlakken betonstop-proof?

- Kom tot een systematische onderhandeling van projecten van derden vanuit het oogpunt van een betonstop zoals ook voorzien is in het Witboek (Ruimte Vlaanderen, 2016: 87).

- Heronderhandel (bekijk, schrap of verbeter) verouderde plannen, projecten en (verkavelings)vergunningen in functie van de betonstop voor zover ze nog relevant (niet-ervallen), maar nog niet of slechts gedeeltelijk gerealiseerd zijn.
- Denk daarbij o.a. aan de problematiek van oude, niet-ervallen verkavelingen die nog dateren van voor de gewestplannen, maar die nu gelegen zijn in een open ruimte bestemming zoals landbouw en/of natuur (bv. Kluisbos te Kluisbergen, Rotselaar,...).
- Laat u inspireren door goede voorbeelden (zie o.a. Grietens, 2016).
- Laat u niet afschrikken door het fenomeen van de ‘appartementisering’. Verdichting is ook mogelijk zonder hoogbouw.

ORGANISATORISCH

4 Maak een gemeentelijk ambtenaar expliciet bevoegd om de doelstellingen inzake neutraal ruimtebeslag en verharding te stimuleren en te bewaken binnen de werking van het lokale bestuur, zowel intern (dienstoverschrijdend) als naar contacten met externen.

- Afhankelijk of een gemeente beschikt over een duurzaamheidsambtenaar, kan deze taak aan hem worden toegekend, en/of aan de gemeentelijke omgevingsambtenaar.

5 Betrek de gemeentelijke milieuraad en GECORO volwaardig bij het implementeren en de periodieke evaluatie van de betonstop op lokaal niveau.

ACTIEF BELEID

6 Wacht niet op Vlaanderen. Voorzie alvast in een evaluatie van het juridisch aanbod en koppel hieraan een actieplan om slecht gelegen bouwgronden te neutraliseren. Voorzie jaarlijks in een voortgangsrapportage.

Indien de kennis en/of mankracht ontbreekt, doe een beroep op de steun van andere bestuursniveau's (bv. intergemeentelijke vereniging).

- Het Witboek BRV (blz. 33) verwacht dat de gemeenten deze taak op zich nemen;
- Vele gemeenten beschikken reeds over een register van onbebouwde percelen (=immers voorwaarde tot ontvoogding); deze kan als basis dienen voor de analyse;
- Het Witboek BRV (blz. 106-107) voorziet in extra steun allerhande voor gemeenten die zich gezamenlijk organiseren (meer zeggenschap, financiering, instrumenten, etc.).

7 In afwachting, voorzie in een tijdelijk moratorium op nieuwe verkavelingen en stedenbouwkundige vergunningen in woonuitbreidingsgebieden, buiten de bebouwde kom en/of op plekken waarvan vermoed kan worden dat ze slecht gelegen zijn.

- In geval nieuwe wegen noodzakelijk is (zgn. 'zaak van de wegen'), kan de gemeente(raad) eenvoudig verzaken aan de goedkeuring ervan. Dit belet in de praktijk dat de verkavelingsvergunning kan worden afgeleverd.

8 Voorzie een soortgelijke evaluatie voor agrarisch vastgoed dat (op termijn) niet langer in landbouwgebruik is. Wacht niet op privaat initiatief tot herbestemming, maar categoriseer deze gebouwen pro-actief in functie van 1) hergebruik door landbouw, 2) gerichte functiewijziging of 3) ruimtelijk herstel.

- Begrens het ontwikkelingsperspectief bij functiewijzigingen, en koppel deze aan voorwaarden op vlak van het verminderen van het ruimtebeslag en verharding (Witboek BRV, blz. 34).

9 Maak een inventaris van elementen van landschappelijke ruis, en voorzie in een gekoppeld actieplan om deze pijnpunten op te lossen op het terrein.

10 Richt de open ruimte die gevrijwaard blijft door de betonstop groen in. Start daartoe met concrete terreinacties zowel binnen het bebouwd weefsel, als daarbuiten. Voorzie natuur op wandelafstand (zie Nys, 2014).

7.

**GOEDE
VOORBEELDEN**

De betonstop is een gedeelde politieke verantwoordelijkheid van de Vlaamse, provinciale en gemeentelijke overheden. Van deze overheden mogen we verwachten dat ze het goede voorbeeld stellen, en zo burgers, bedrijven en andere organisaties aansporen om ook uit eigen initiatief de betonstop uit te rollen.

AARSCHOT

In Aarschot (Langdorp, provincie Vlaams-Brabant) kocht en sloopte Natuurpunt meer dan 10 illegale weekendhuisjes. De afbraak kadert in het herstel van de Demerbroeken. Andere gemeenten waar Natuurpunt veel weekendhuisjes verwijderde zijn Arendonk, Laakdal, Lille, Oud-Turnhout en Ranst. De teller staat vandaag op meer dan tweehonderd in totaal. Voorkomen is echter beter dan genezen. Een betere handhaving op vlak van ruimtelijke ordening kan echter veel problemen voorkomen.

ASSE

In Asse (Zellik, provincie Vlaams-Brabant) brak de **VLM** in samenwerking met de gemeente en het **VLAIO**, twee van de vier baanvakken van de Pontbeeklaan op. Het beton maakte er plaats voor een fietsverbinding en groene bermen. Ook elders in de Vlaamse Rand nam de **VLM** beton op de schop. In Dworp (Beersel) werd een blusvijver vervangen door een natuurlijke poel, en in Sterrebeek (Zaventem) werden twee straten opengebroken. Door de knip weg te nemen werd Park 'Het 'Zeen' plotsklaps dubbel zo groot. Zulke projecten verdienen navolging in de Vlaamse Rand.

BERINGEN

In Beringen (Koersel, Limburg) beheert en herstelt Natuurpunt grote delen van de vallei van de Zwarte Beek. Een oude stal (Kraaijenstraat, Heiveld), ongelukkig gelegen op de oever van de beek en waarvan de exploitatie ten einde liep, werd gekocht en afgebroken. De kosten voor de sanering liepen hoog op en werden volledig gedragen door de vereniging. Een fonds voor ruimtelijk herstel, gekoppeld aan projectoproepen, zou waardevolle initiatieven als deze kunnen stimuleren.

EVERGEM

In Evergem (Oost-Vlaanderen) voert het gemeentebestuur een krachtadig beleid op het vlak van woonuitbreidingsgebieden. Via gemeentelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen (GemRUPs) zet Evergem een aantal WUGs definitief om tot bouwvrij agrarisch gebied, en worden diverse andere grote WUGs voor lange tijd bevroren. Een voorbeeld van de betonstop avant-la-lettre in een landelijke buurgemeente van Gent waar de open ruimte sterk onder druk staat.

LANAKEN

In Lanaken (provincie Limburg) verwierf de Vlaamse overheid de site Molenberg, een domein van zes hectare, waarvan 4 ha bebouwd en verhard. Het vroegere kinderopvangcentrum, bestaande uit een hoofdgebouw, een directeurswoning en diverse paviljoenen, staat al enige tijd leeg. Binnenkort wordt het afgebroken en opgenomen in het Nationaal Park Hoge Kempen. Ook in andere delen van het Nationaal Park staat ruimtelijk herstel op de agenda. Een snelle uitrol van de plannen valt enkel toe te juichen.

LILLE

In Lille (Visbeekvallei, provincie Antwerpen) kocht de Vlaamse overheid een oude varkensstal op in het natuurgebied Kindernouw. De stal stond al geruime tijd leeg, bevatte veel asbest en kreeg geregeld bezoek van vandalen. Natuurpunt die het gebied beheert, liet het asbest inventariseren en de stal afbreken. De kosten konden in dit geval gerecupereerd worden via Europa (LIFE), met cofinanciering vanuit Vlaanderen. De afbraak nam niet alleen een onveilige situatie weg, maar ook een smet op het omliggende landschap. In december 2017 won het project de 'Openruimtebeker' van de Vlaamse Vereniging voor Ruimte en Planning (VRP).

Omvorming van asbeststal naar open ruimte. (Foto's: Frederik Naedts)

MEERHOUT

In Meerhout (provincie Antwerpen) sloegen de gemeente, de VMM, het ANB en Natuurpunt de handen in elkaar. Samen namen ze de site van een 17de eeuwse watermolen onder handen. De molen en café werden gerenoveerd tot uitvalsbasis voor bezoekers van het Grote Netewoud, terwijl andere vervallen constructies werden afgebroken. Het betrof een zwembad, een restaurant, een kippenslachterij en een feestzaal. Samenwerking is een belangrijke formule om open ruimte te herstellen.

MIDDELKERKE

In Middelkerke (Westende-Lombardsijde, provincie West-Vlaanderen) realiseerde de Vlaamse overheid een natuurlijke zeekering. De herinrichting van het gebied maakte een einde aan camping Cosmos, die sinds de jaren '60 zonder de nodige vergunningen

werd uitgbaat in het beschermd duinengebied. De opkuis alleen al kostte de overheid meer dan één miljoen euro. Natuurlijke bescherming van de kust is evenwel de beste en goedkoopste manier om ons te wapenen tegen de gevolgen van de klimaatverandering. De natuurlijke duinen vangen de effecten van zware stormen beter op dan betonnen dijken.

OOSTENDE-UDENBURG

In Oostende-Oudenburg (provincie West-Vlaanderen) realiseerde de VLM samen met het ANB een groot-schalig natuurinrichtingsproject. Op enkele plekken, onder meer in de Zwaanhoek, werden afbraakwerken uitgevoerd (boerderijgebouw, stallingen, vissershutten). Het Oostends Kreekengebied werd opnieuw een aantrekkelijk open ruimte gebied met plassen en eilandjes.

Na afbraak van een bouwvallige boerderij werd het Oostends Kreekengebied opnieuw een aantrekkelijk open ruimte gebied met plassen en eilandjes

ZAVENTEM

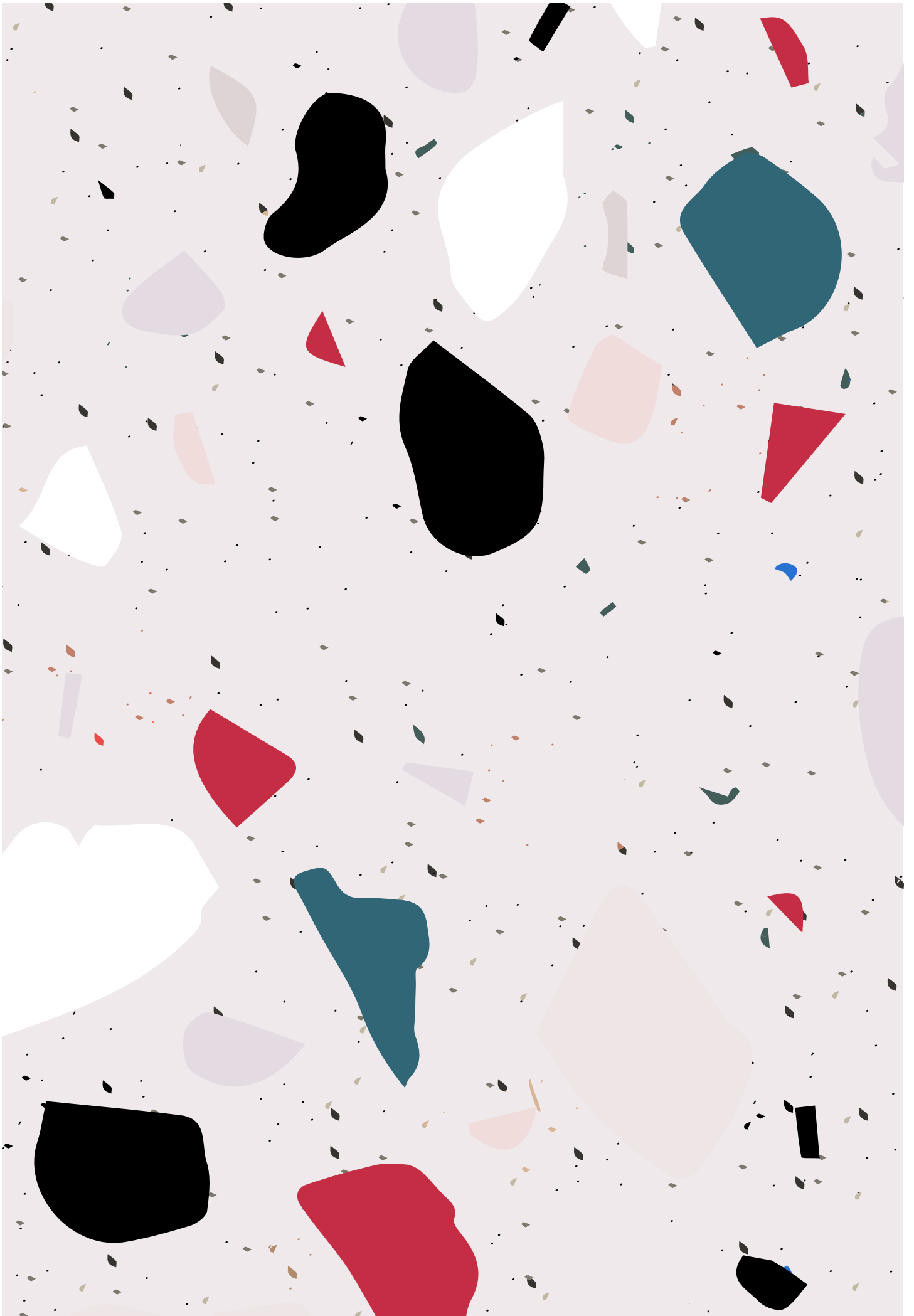
In Zaventem (Tiendeschuurveld, provincie Vlaams-Brabant) neutraliseerde de Vlaamse regering een aantal slecht gelegen bouwgronden via een Gewestelijk Ruimtelijk Uitvoeringsplan (GRUP). De percelen maken deel uit van een strategisch open ruimtegebied en zijn van oudsher in agrarisch gebruik. Omwille van de hoge planschade voor de eigenaars, overwoog de overheid niet veel later om het plan terug in te trekken. Op uitdrukkelijke vraag van onder meer de gemeente zelf, besloot de regering dan toch om vast te houden aan het plan, wat een goede zaak is voor de betonstop én de landbouw. Via hetzelfde GRUP creëerde de regering wel andere bouwgronden, op goed gelegen plekken.

ZEMST

In Zemst (provincie Vlaams-Brabant) voert de gemeente al enkele jaren een actief beleid om slecht gelegen bouwkvelds te vrijwaren. Het betreft gronden die om ecologische of landschappelijke redenen beter niet worden bebouwd. De gemeente hanteert daarvoor ruimtelijke uitvoeringsplannen (RUPs) in combinatie met een gericht aankoop- of ruilbeleid. Door zowel de grond als de bestemming te ruilen komt het financieel neer op een vestzak-broekzak operatie, die hen wel een stap dichterbij een duurzame ruimtelijke ordening.

ZUTENDAAL

In Zutendaal (Grote Heide, provincie Limburg) verwierf het ANB een voormalig militair terrein met daarop allerlei constructies van een verlaten munitiedepot. Ondanks een onderzoek naar een nieuwe bestemming voor de gebouwen, besloot men de constructies te slopen en zo bij te dragen aan het ruimtelijk herstel van het gebied. Met het 'GRUP Enclaves Hoge Kempen' staat ook een bestemmingswijziging van de gronden tot natuurgebied op het programma.

LITERATUURLIJST

- Engelen G. 2016. Groeien met minder ruimte. Waar ruimtelijk rendement realiseren? Studie in opdracht van het Departement Ruimte Vlaanderen. VITO, Mol. 25 blz.
- Gansemans J. & Mollen F.H. 2017. De betonstop kan zichzelf betalen. Natuur. blad sept-nov 2017: 20-22.
- Geuting E., Beekers S., de Leve E. & Stouten J.P. 2017. Budgettaire en financiële impact transitietraject Beleidsplan Ruimte Vlaanderen – Rapport fase 1. Studie in opdracht van het Departement Ruimte Vlaanderen. Stec Groep, s.l. 73 blz.
- Grietens, E. 2009. Vlaanderen in de knoop. Een uitweg uit de ruimtelijke wanorde. Academic and Scientific Publishers nv, Brussel. 188 blz.
- Grietens, E. 2016. Recepten voor kernversterking. Hoe leg je als lokaal bestuur de basis voor een klimaatvriendelijke gemeente? Bond Beter Leefmilieu, Brussel. 90 blz.
- Loris I. & Vandaele W. 2012. Een dozijn voetbalvelden per dag. Ruimte 15: 30-37.
- Mertens G., Engelen G. & Willems P. 2016. Een derde van Vlaanderen vernieuwen. Transformatie van het ruimtebeslag in Vlaanderen. Verruimen, Bijdragen aan de PlanDag 2016 :239-302.
- Nys A. 2014. Rapport Natuur op wandelafstand. Heeft elke Vlaming een natuurgebied op maximum 1,6km van zijn woning? Natuurpunt, Mechelen. 35 blz.
- Poelmans L. & Engelen G. 2014. Verklarende factoren in de evolutie van het ruimtebeslag. Eindrapport. Studie in opdracht van het Departement Ruimte Vlaanderen. VITO, Mol. 72 blz.
- Poelmans L., Van Esch L., Janssen L. & Engelen G. 2016a. Indicatoren Ruimtelijk Rendement. Studie in opdracht van het Departement Ruimte Vlaanderen. VITO, Mol. 79 blz.
- Poelmans L., Van Esch L., Janssen L. & Engelen G. 2016b. Landgebruiksbestand voor Vlaanderen, 2013. Studie in opdracht van het Departement Ruimte Vlaanderen. VITO, Mol. 81 blz.
- Ruimte Vlaanderen, 2011. Ruimte voor morgen. Burgerparticipatie voor een groenboek beleidsplan ruimte (28 april 2011 – 28 mei 2011). Departement Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed, Brussel. 83 blz.
- Ruimte Vlaanderen, 2012. Groenboek Beleidsplan Ruimte Vlaanderen. Vlaanderen in 2050: mensenmaat in een metropool? Departement Ruimte, Brussel. 84 blz.
- Ruimte Vlaanderen, 2016. Witboek Beleidsplan Ruimte Vlaanderen. Departement Ruimte Vlaanderen, Brussel. 186 blz.
- Verachtert E., Mayeres I., Poelmans L., Van der Meulen M., Vanhulsel M. & Engelen G., 2016a. Ontwikkelingskansen op basis van knooppuntwaarde en nabijheid voorzieningen – syntheserapport. Studie uitgevoerd in opdracht van het Departement Ruimte Vlaanderen. VITO, Mol. 37 blz.
- Verachtert E., Mayeres I., Poelmans L., Van der Meulen M., Vanhulsel M. & Engelen G., 2016b. Ontwikkelingskansen op basis van knooppuntwaarde en nabijheid voorzieningen – eindrapport. Studie uitgevoerd in opdracht van het Departement Ruimte Vlaanderen. VITO, Mol. 123 blz.
- Vlaamse Gemeenschap, 2004. Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen. Gecoördineerde versie (april 2004). Departement Leefmilieu en Infrastructuur, Brussel. 594 blz.
- Vlaamse Gemeenschap, 2011. Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen. Gecoördineerde versie (april 2011). Departement Leefmilieu en Infrastructuur, Brussel. 489 blz.

AFKORTINGEN

Institutionele afkortingen

AGIV	Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen
ANB	Agentschap voor Natuur en Bos
NIS	Nationaal Instituut voor de Statistiek (nu STATBEL)
STATBEL	Belgisch Statistiekbureau - Algemene Directie Statistiek (voorheen NIS)
VITO	Vlaamse Instelling voor Technologisch Onderzoek
VLAIO	Agentschap Innoveren en Ondernemen
VMM	Vlaamse Milieumaatschappij
VRP	Vlaamse Vereniging voor Ruimte en Planning

Andere beleidsrelevante afkortingen:

BAU	Business as usual (nulscenario)
BAK	Bodemafdekkingskaart
BRV	Beleidsplan Ruimte Vlaanderen
GIS	Geografisch Informatie Systeem
RSV	Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen
VCRO	Vlaamse Codex Ruimtelijke Ordening (bouwregels)
WUG	Woonuitbreidingsgebied (reservegebied voor wonen)

BIJLAGEN

De bijlagen kan u raadplegen via www.natuurpunt.be/betonstop

Bijlage 1 - Datasets

Overzicht van originele (in vet) en afgeleide datasets met aanduiding van weerhouden INDICATOREN (eigen opstelling). De volledige gegevensverzameling is beschikbaar op aanvraag, voor verdere analyse van de data .

Bijlage 2 - Verschil in categorieën kansenkaart vierdelig versus 16-delig stelsel

Overzicht van gemeenten die verschillen van kwadrant naargelang toepassing van het 4- dan wel 16-delig stelsel, met voornaamste verschillen (A vs. D) aangeduid in vet.

Bijlage 3 - Betonrapport - Overzicht van voornaamste data per gemeente

Bijlage 4 - Betontoestand (heden) – Top 30 indicator ‘ruimtebeslag’ en ‘verhardingsgraad’ volgens meeste beton

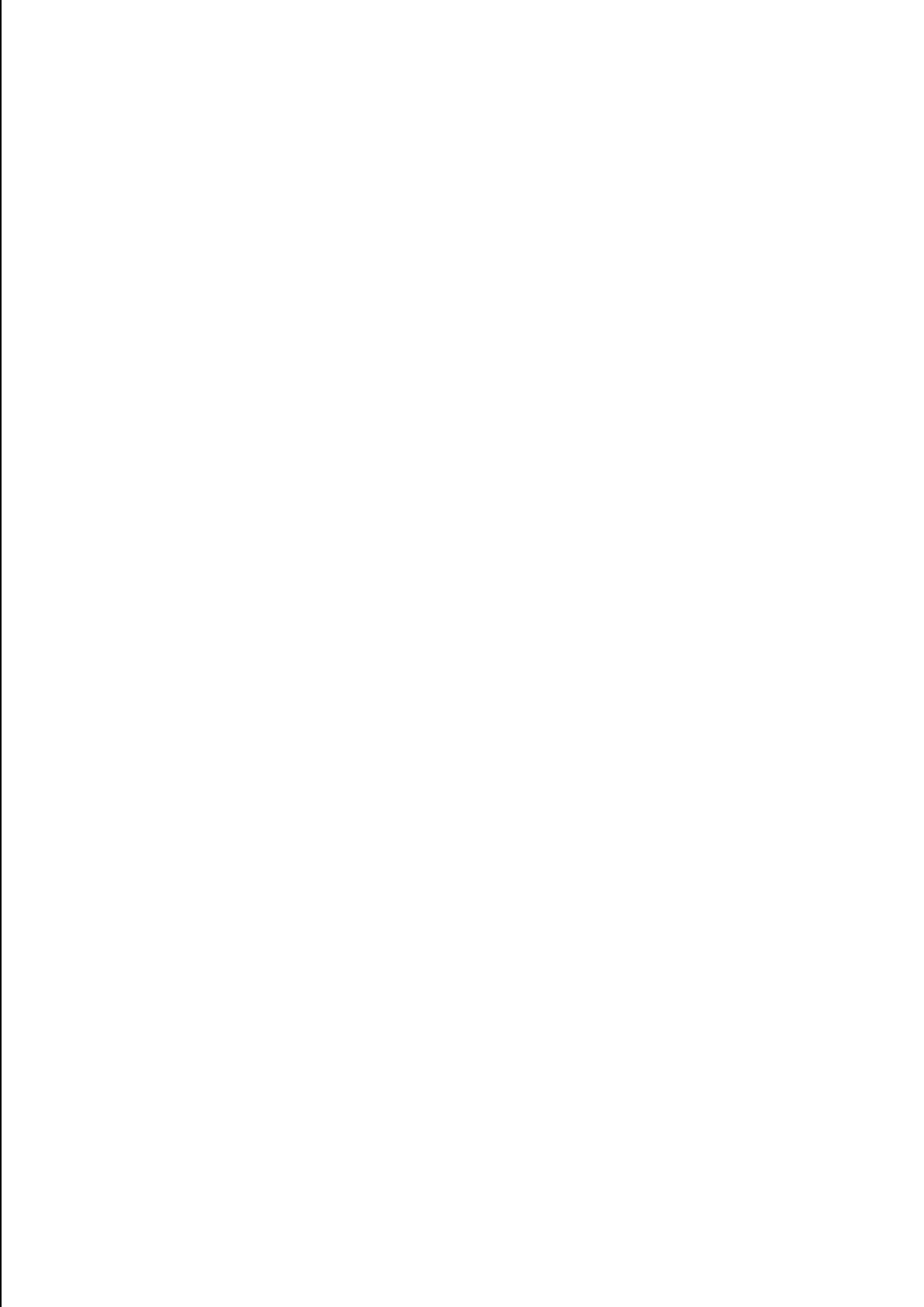
Bijlage 5 - Betontoestand (heden) - Top 30 indicator ‘ruimtebeslag’ (2013) en ‘verhardingsgraad’ (2012) volgens minste beton

Bijlage 6 - Betonevolutie (verleden) - Top 30 indicator ‘betonsnelheid’ volgens snel vs. traag (2005-2015)

Bijlage 7 - Betonevolutie (verleden) - Top 30 indicator ‘leefdichtheid’ volgens verdunners vs. verdichters (2005-2015)

Bijlage 8 - Betontoekomst - Top 30 indicator ‘betonrisico’ (2013) volgens groot vs. klein

Natuurpunt is de grootste natuurvereniging in Vlaanderen. Duizenden vrijwilligers en 400 professionele medewerkers werken voor de bescherming van belangrijke biotopen, soorten en landschappen. Om dit doel te bereiken beschermt de vereniging de resterende natuur in Vlaanderen door het aankopen en beheren van gebieden, het bestrijden en monitoren van soorten en biotopen, door educatie van het brede en meer gespecialiseerde publiek en door het lobbyen bij beleidsmakers. Natuurpunt beheert 500 natuurgebieden met een oppervlakte van 22.800 ha.

www.natuurpunt.be